

"Ancak Ölümlerle Unutulur Şehrimizin Yüzü": Altıncı Ayında Derin Belirsizlikler Sarmalında Deprem Bölgesi

30 Ağustos 2023

 @hakinsiyatifi

 /hakinsiyatifi

 @hakinsiyatifi

 @hakinsiyatifi

HAK
inisiyatifi

“Ancak Ölümlle Unutulur Şehrimizin Yüzü”: Altıncı Ayında Derin Belirsizlikler Sarmalında Deprem Bölgesi

Yayın Tarihi: 30.08.2023

Hak İnişiatifi Derneği

Adres: Necatibey Cad. 19/28. 50. Yıl İşhanı, Kızılay/ANKARA

Telefon: +(90)5446084456

Hazırlayanlar: Adem KILIÇ (Genel Başkan Yardımcısı)

Hüseyin SARIGÜL (Genel Başkan Yardımcısı)

İÇİNDEKİLER

ÖZET	4
ABSTRACT	6
1.GİRİŞ	8
2. RAPORUN AMACI VE KAPSAMI	9
3. MALATYA	11
3.1.Kente Dair Genel Gözlemler ve Sorunlar	11
3.2. Enkazlar-Yıkımlar	12
3.3. Konteyner Kentler ve Yaşam.....	13
3.4. TOKİ'ler-Yeni konutlar	15
3.5. Kentteki Suriyeliler.....	15
4. KAHRAMANMARAŞ	16
4.1. Kente Dair Genel Gözlemler ve Sorunlar	16
4.2. Enkazlar-Yıkımlar-TOKİ'ler.....	16
4.3. Konteyner Kentler ve Yaşam.....	17
5. ELBİSTAN.....	19
5.1. Kente Dair Genel Gözlemler ve Sorunlar	19
5.2. Enkazlar-Yıkımlar	21
5.3. TOKİ'ler-Mevcut Konutların Tadilatı	22
6. PAZARCIK	23
6.1. Kente Dair Genel Gözlemler ve Sorunlar	23
6.2. Konteyner Kentler ve Yaşam.....	24
7. ADIYAMAN	25
7.1. Kente Dair Genel Gözlemler ve Sorunlar.....	25
7.2. Kentte Hayat: Derin Belirsizlikler-Travmalar-Korkular-Endişeler	30
7.2.1. Adıyaman: Sahipsiz ve yalnız kent	32
7.3. Enkazlar-Yıkımlar.....	34
7.4. Konteyner Kentler ve Yaşam	36
7.5. TOKİ'ler-Kiralar-Tadilatlar	38
8. GÖLBAŞI	39
9. ÇELİKHAN	40
10. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	41

ÖZET

6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli meydana gelen şiddetli depremlerde 50 binin üzerinde insan yaşamını yitirmiş, on binlercesi ise yaralanmıştır. On il, onlarca ilçe ve binlerce yerleşim yerinde ciddi yıkımlar meydana gelmiş, 15 milyona yakın insan depremlerden doğrudan etkilenmiştir. Deprem sonrasında kamu kurumları ve STK'lar (ulusal/uluslararası) deprem bölgesinde yoğun faaliyetlerde bulunmuşlardır (gecikmeler ve bir takım koordinasyon sorunlarına rağmen). Sonraki süreçte cumhurbaşkanlığı ve genel seçimlerin ülke gündemine girmesi, deprem bölgesi ve burada yaşanan sorunların medyada yeterince yer almaması, STK'ların çoğunluğunun alandan çekilmesi nedenlerinden dolayı, depremin ciddi yıkıma neden olduğu kentlerde bir raporlama çalışmasının yapılarak kamuoyu ile paylaşılması ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Depremin altıncı ayında kentlerdeki mevcut durumun ne olduğu, depremzedelerin sorunlarının tespiti için belli kent merkezlerine (Malatya, Kahramanmaraş, Elbistan, Pazarcık, Adıyaman, Gölbaşı ve Çelikhan) gidilmiş, bu kentlerde çeşitli gözlem, inceleme ve tespitlerde bulunulmuş, görüşmeler yapılmıştır.

Elde edilen veriler sonucunda, depremin altıncı ayında ilgili kentlerde mevcut durumun ve sorunların benzer olduğu saptanmıştır. En büyük sorun olan barınma sorunu genellikle konteyner kentler ile çözülmeye çalışılıyor olsa da, yeni konutların yapımının yavaş ilerlediği ve bir an önce yeteri kadar konut yapılması gerektiği saptanmıştır. Konteyner kentlerde su, elektrik ve bazı temel ihtiyaç maddelerinin ücretsiz verildiği, fakat ulaşım, su, klima eksikliği (bir kısmında), kışa hazır olmama gibi sorunlarının olduğu izlenmiştir. Bunun yanında bazı kentlerde sağlığa erişim konusunda ciddi sorunların olduğu da görülmüştür. Ayrıca sadece depremzedelerin değil, alanda hizmet sunan personelin de çözüm bekleyen sorunları bulunmaktadır.

Deprem bölgesindeki kentlerde enkazların kaldırılmış olduğu, ağır hasarlı binaların yıkımın oldukça yavaş ilerlediği, yıkım esnasında su kullanılmaması ve demirin yıkım alanında enkazdan ayrıştırılmasının ciddi sağlık sorunlarına ve kirliliğe sebebiyet verdiği, bu konuda yeteri denetimlerin yapılmadığı görülmüştür. İnceleme yapılan kentlerin adeta birer şantiye sahası oldukları izlenmiştir. Evi onarılabilecek durumda olan depremzedelerin ciddi maliyetlerle karşılaştıkları, ev kiralalarının yüksek olduğu, ayrıca oturulabilecek olan evlere yavaş yavaş yerleşildiği saptanmıştır.

İnceleme yapılan deprem bölgesinde derin bir belirsizlikle beraber, toplumda korku, kaygı ve endişelerin yoğun olduğu saptanmıştır. Depremın üzerinden altı ay geçmiş olmasına rağmen yaşam şartlarında ciddi bir değişimin olmaması, konteyner kentlerde ne kadar kalınacağının bilinmemesi, yeni konutların ne zaman teslim edileceğinin belli olmaması ve en önemlisi ise depremzedelerin gelecekte kendilerini neyin beklediğini öngörememelerinin, toplumda derin bir belirsizlik yarattığı görölmüştür.

Diğer yandan kentin 20-30 yıl içinde normale dönemeyeceği öngörüsü, esnafın ekonomik kayıpları, kamu hizmetlerindeki aksamalar, sürekli bir deprem tedirginliği, deprem sonrası devam eden travmatik sorunlar ve buna bağlı oraya çıkan semptomlar, kentin hiç bir şekilde güven vermemesi, can kayıpları nedeniyle ölümin sıradanlaşması hissi ve devam eden yas süreci, terk edilmişlik, sahipsizlik ve yalnız bırakılmış duygusu gibi hususların, toplumda var olan korku, kaygı ve endişelerin temel nedenleri olarak saptanmıştır.

Deprem bölgesinde çözüm bekleyen sorunlar uzun vadeli olup, gerek kamu kurumları gerekse de ilgili STK'ların gerekli hassasiyeti göstermesi gerekmektedir. Bu raporda saptanan sorunlar ve sorunlara dair çözüm önerilerinin, deprem bölgesinde hizmet sunan ilgili kamu kurumları ve STK'lar için önemli katkılar sunacağını arzu etmekteyiz.

Fatma BOSTAN ÜNSAL

Hak İnisyatifi Derneği Genel Başkanı

ABSTRACT

In the severe earthquakes that took place in Kahramanmaraş on February 6, 2023, more than 50 thousand people lost their lives and tens of thousands of them were injured. Serious destructions occurred in ten provinces, tens of districts and thousands of settlements, and nearly 15 million people were directly affected by the earthquakes. After the earthquake, public institutions and NGOs (national/international) engaged in intense activities in the earthquake area (despite delays and some coordination problems). In the next period, due to the fact that the presidential and general elections were on the agenda of the country, the earthquake region and the problems experienced there were not sufficiently covered in the media, and the majority of NGOs withdrew from the area, the need to make a report in the cities where the earthquake caused serious destruction and share it with the public. In the sixth month of the earthquake, certain city centers (Malatya, Kahramanmaraş, Elbistan, Pazarcık, Adıyaman, Gölbaşı ve Çelikhan) were visited to determine the current situation in the cities and the problems of the earthquake victims, various observations, examinations and determinations were made in these cities, and interviews were made.

As a result of the data obtained, it was determined that the current situation and problems in the relevant cities were similar in the sixth month of the earthquake. Although the biggest problem, the housing problem, is generally tried to be solved with container cities, it has been determined that the construction of new houses is progressing slowly and that enough houses should be built as soon as possible. It has been observed that water, electricity and some basic necessities are provided free of charge in container cities, but there are problems such as lack of transportation, water, air conditioning (in some parts) and not being ready for winter. In addition, it has been observed that there are serious problems in access to health in some cities. Moreover, not only earthquake survivors but also the personnel providing service in the area have problems waiting to be solved.

It has been observed that the debris has been removed in the cities in the earthquake zone, the demolition of heavily damaged buildings progresses very slowly, the use of water during demolition and the separation of iron from the debris in the demolition area cause serious health problems and pollution, and adequate inspections are not made in this regard. It was observed that the examined cities were almost construction

sites. It has been determined that earthquake survivors whose houses can be repaired face serious costs, house rents are high, and they are gradually settled in houses that can be inhabited.

Along with a deep uncertainty in the earthquake region, it was determined that fear, anxiety and worries were intense in the society. Although six months have passed since the earthquake, it has been observed that the absence of a serious change in living conditions, the uncertainty of how long to stay in the container cities, the uncertainty of when the new houses will be delivered, and most importantly, the earthquake victims' inability to predict what awaits them in the future has caused a deep uncertainty in the society.

On the other hand, the prediction that the city will not be able to return to normal in 20-30 years, the economic losses of the tradesmen, the disruptions in public services, a constant earthquake anxiety, the ongoing traumatic problems after the earthquake and the related symptoms, the lack of confidence in the city, the ordinary death due to loss of life. It has been determined that issues such as feelings of grief and ongoing grief, abandonment, dispossession, and the feeling of being left alone are the main causes of fear and anxiety in society.

Problems waiting to be solved in the earthquake area are long-term, and both public institutions and relevant NGOs should show the necessary sensitivity. We hope that the problems identified in this report and the solution proposals for the problems will make significant contributions to the relevant public institutions and NGOs providing services in the earthquake area.

Fatma BOSTAN ÜNSAL

President of the Rights Initiative Association

1.GİRİŞ

2023 yılının 6 Şubat'ında, soğuk bir kış gününde, Türkiye'de tarihin en büyük felaketlerinden biri olarak görülen iki deprem artarda yaşanmıştır. Bunlardan ilki yerel saat ile 04.17'de merkez üssü Sofalaca-Şehitkamil-Gaziantep olan ve büyüklüğü 7.7 olarak ölçülen bir depremdir. İkincisi ise yine aynı gün, yerel saat ile 13.24'te merkez üssü Ekinözü-Kahramanmaraş olan ve büyüklüğü 7.4 olarak ölçülen başka bir deprem olmuştur¹. Yaşanan bu iki büyük depremin ardından, depremin etkili olduğu bölgede binlerce artçı sarsıntı daha yaşanmış ve halen de yaşanmaya devam etmektedir.

Meydana gelen şiddetli depremler büyük bir bölgeyi etkilemiştir. Binlerce yerleşim yeri yıkılmış veya ağır hasar almıştır. Ülkenin 10 ili (Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Kilis, Malatya, Osmaniye, Şanlıurfa) başta olmak üzere, onlarca ilçe ve binlerce köy yaşanan depremlerde büyük bir yıkıma uğramıştır. Özellikle Hatay, Adıyaman, Kahramanmaraş, Malatya illeri ve belli ilçelerinde yıkımın boyutu daha geniş çaplı olmuştur.

Yaşanan depremlerden milyonlarca kişi etkilenmiştir. Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) verilerine göre, depremden etkilenen 11 ilde (daha sonra Elazığ da eklenmiş), 2022 yılı için kayıtlı nüfus 10 989 944 kişidir². Yine bu kentlerde "Geçici Koruma Statüsü"nde bulunan 3 500 964 Suriye uyruklu kişinin bulunduğu göz önüne alındığında³, depremin yaklaşık 15 milyon insanı etkilediği anlaşılmaktadır.

Yaşanan depremler sonucunda, AFAD başkanının açıklamasına göre, 50 bin 96 kişi yaşamını yitirmiş, 107 bin 204 kişi ise yaralanmıştır⁴.

¹ Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü. 6 Şubat 2023 Sofalaca-Şehitkamil-Gaziantep; Ekinözü-Kahramanmaraş ve 20 Şubat 2023 Hatay depremleri ön değerlendirme raporu. Erişim tarihi; 26.08.2023

http://www.koeri.boun.edu.tr/sismo/2/wpcontent/uploads/2023/02/022023_Kahramanmaras-Gaziantep_Hatay_-BDTIM_On_degerlendirme_raporu.pdf

² TÜİK. Nüfus ve demografi istatistikleri. Erişim tarihi; 20.03.2023
<https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Nufus-ve-Demografi-109>

³ Göç İdaresi Başkanlığı. Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin illere göre dağılımı. Erişim tarihi: 20.03.2023 <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>

⁴ Kahramanmaraş merkezli depremlerde vefat sayısı 50 bin 96 oldu. Erişim tarihi: 26.08.2023
<https://www.diyanehaber.com.tr/kahramanmaras-merkezli-depremlerde-vefat-sayisi-50-bin-96-oldu#:~:text=Afet%20ve%20Acil%20Durum%20Y%C3%B6netimi,107%20bin%20204%20oldu%C4%9Funu%20bildirdi.>

Yaşanan deprem felaketi sonucunda gerek kamu kurumları gerekse de yerel/uluslararası STK'lar seferber olmuş (ciddi gecikmeler, koordinasyonsuzluklarla birlikte), enkazlardan kurtarma ve depremzedelere çeşitli yardımların sunulması başta olmak üzere, pek çok destek sunulmuştur. Fakat depremin birinci ayının sonunda STK'ların yavaş yavaş bölgeden çekildiği, alanda çoğunlukla kamu kurumlarının kaldığı izlenmiştir. Genel ve cumhurbaşkanlığı seçimlerinin sonraki süreçte ülke gündemini meşgul etmesi, depremin yaşandığı kentlerde mevcut durum ve depremzedelerin sorunlarının/durumlarının medyada eskisi kadar yer almaması gibi bir tablo süreç içerisinde ortaya çıkmıştır.

Bu kapsamda Hak İnisyatifi Derneği (bundan sonra Dernek) olarak, depremin en çok etkili olduğu kent merkezlerinde, depremin altıncı ayında nasıl bir tablonun ortada olduğu, depremzedelerin çözülmüş/çözüm bekleyen sorunlarının (barınma, konteyner kentler, iş-istihdam-geçim, temel ihtiyaçlara erişim, yeni konutların durumu, yıkımlar-enkazlar, korkular-kaygılar-endişeler vb) neler olduğunun tespit edilmesi gerektiği ihtiyacı ortaya çıkmış ve belli kentlerde gözlem, inceleme, tespit ve görüşmeler yapılarak bu rapor hazırlanmıştır.

2. RAPORUN AMACI VE KAPSAMI

Dernek üye ve gönüllüleri, Türkiye'deki pek çok hak savunucusu gibi, 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli meydana gelen deprem(ler)den hemen sonra alanda olmuş ve depremzedelere yönelik pek çok faaliyette bulunmuşlardır. Pek çoğu gönüllü olarak yapılan bu faaliyetlerin yanında, depremin birinci ayında Dernek tarafından Malatya kent merkezine yönelik kapsamlı bir rapor hazırlanmış ve kamuoyuna duyurulmuştur⁵.

Gelinen noktada depremin üzerinden altı ay gibi bir sürenin geçtiği görülmüştür. Bu süreçte cumhurbaşkanlığı ve genel seçimler yapılmış, STK'ların deprem bölgesinden çoğunlukla çekildiği izlenmiştir. Depremin ve depremzedelerin gittikçe daha az medyada yer aldığı saptanmıştır. Özellikle depremin ciddi yıkıma neden olduğu kentlerde altı ay sonra mevcut durumun ne olduğu, depremzedelerin hangi sorunlarla baş başa kaldığı, toplumun kaygı, endişe ve beklentilerinin neler olduğu gibi önemli konuların araştırılarak rapor altına alınması ve kamuoyu ile paylaşılması gerektiği

⁵ Raporun tam metni için <https://hakinisiyatifi.org/6-subat-2023-kahramanmaras-depremi-malatya-gozlem-inceleme-ve-tespit-raporu.html>

Dernek yönetim kurulunun gündemine gelmiş ve bu konu hakkında bir rapor hazırlanması kararı verilmiştir.

Dolayısı ile bu raporun amacı, depremin ciddi yıkıma neden olduğu belli kentlerde altı ay sonra mevcut durumun tespiti, depremzedelerin yaşam şartlarının ve sorunlarının saptanması, bu konuda çalışan hükümet ve hükümet dışı örgütlere yol gösterici mahiyette veriler/öneriler sunmaktır.

Rapor, Derneğin Genel Yönetim Kurulu'nda (GYK) bulunan iki genel başkan yardımcısının, belirli kentlerde yaptıkları bireysel deneyim, gözlem, inceleme, görüşme ve tespitlerine dayanmaktadır.

Raporda sunulan veriler ve yapılan saptamalar, 9-11 Ağustos 2023 tarihlerinde depremin ciddi yıkıma neden olduğu belli kent merkezlerine yöneliktir. Bu kapsamda sırasıyla 9 Ağustos'ta Malatya; 10 Ağustos'ta Elbistan, Kahramanmaraş, Pazarcık, Gölbaşı; 11 Ağustos'ta ise Adıyaman ve Çelikhana'ya gidilmiştir. Zaman ve imkanların kısıtlılığı açısından, depremin etkili olduğu diğer kentlere (örneğin Hatay ve ilçeleri gibi) gidilememiştir.

Raporun amacı kapsamında ilgili kentlerde gözlem, tespit ve incelemelerde bulunulmuş, fotoğraflar ve videolar çekilmiş, konu ile ilgili ulaşılabilen kişilerle görüşmeler yapılmıştır. Özellikle konteyner kentler ziyaret edilmeye çalışılmıştır. Rapor kapsamında görüşülen kişilere ya tanıdıklar vasıtasıyla, ya konteyner kentlerdeki görevliler yardımıyla ya da raporu hazırlayan ekip üyeleri bizzat ulaşımlardır. Görüşülen kişilerin özellikle deprem sonrası kentteki mevcut durum ve sorunlar hakkında farkındalık sahibi olan depremzedeler olmalarına dikkat edilmiştir.

Gidilen kentlerde ulaşılabilen depremzedeler ile yapılan yüz yüze görüşmeler ya not tutulmuş veya ses kaydı alınmıştır. Ses kaydı alınması hususunda ilgili kişilerden onam alınmıştır. Alınan ses kayıtları daha sonra deşifre edilmiştir.

Gidilen deprem bölgesinde yapılan gözlem, inceleme, tespit ve görüşmeler sonucunda elde edilen veriler, her bir kente özgün olarak belirli başlıklar halinde temalandırılmıştır.

Dolayısı ile bu rapor, depremin altıncı ayında Malatya, Kahramanmaraş (ayrıca Elbistan ve Pazarcık ilçeleri) ve Adıyaman (ayrıca Gölbaşı ve Çelikhana ilçeleri) gibi depremden en çok etkilenen il ve belli ilçelerinde yapılan gözlem, görüşme ve incelemelere dayanmaktadır.

3. MALATYA

3.1.Kente Dair Genel Gözlemler ve Sorunlar

9 Ağustos 2023 tarihinde kent merkezinde gözlem ve incelemelerde bulunulmuş, depremzede kişiler ile görüşmeler yapılmıştır.

Kentte ticaret ve esnaflığın en çok yoğunlaştığı, “Çarşı” denilen bölgenin depremde adeta yok olduğu, bu bölgede yıkılan yapı sayısının fazlalığından ötürü, geniş bir alanın adeta düz bir araziye döndüğü izlenmiştir.

Diğer yandan bu bölgede ciddi bir yoğunluğun olduğu, insanların açık olan işyerlerinden (çoğunluğu konteyner şeklindeki) alışveriş yaptıkları gözlenmiştir. Bu bölgede yer alan ve halen yıkılmamış bina altlarındaki dükkânların genelde açık oldukları izlenmiştir. “Kayısı heykeli”nin olduğu kavşakta trafiğin adeta kilitlendiği, şehir içi dolmuş ve otobüslerin aktif bir şekilde çalıştığı görülmüştür. Yine bu bölgede ve bilhassa ana cadde üstünde seyyar tezgahlarda meyve ve sebze satışı başta olmak üzere esnafın gerekli tüketim malzemelerini sattıkları izlenmiştir.

Yıkılmış binaların boş arsalarında esnafın satılık malzemeleri gelişi güzel tezgahlara koydukları, ayrıca ciddi bir kalabalığın olduğu bu bölgeye belediye tarafından portatif wc konulduğu izlenmiştir. Telefon, manav, ayakkabı, giyim, tavuk döner, çay-kahve gibi temel ihtiyaçları satan esnafın yoğunlukta olduğu görülmüştür.

Çarşı merkezde yer alan Kapalı Çarşı’daki dükkanların neredeyse tamamının açık oldukları izlenmiş, depremde kuyumcular çarşısı yıkıldığı için buraya daha çok kuyumcu esnafının taşındığı öğrenilmiştir. Kapalı çarşıda kayda değer bir kalabalığın olduğu izlenmiştir. Burada depremzede olan bir kuyumcu esnafı ile görüşülmüş, kentteki mevcut durum ve ticaret hakkındaki izlenimlerini şöyle dile getirmiştir.

Asıl ikinci deprem Malatya’yı mahvetti. 6 Mart’ta döndüm ve iş yerimi açtım, insanlar ışıkları görünce çok mutlu oldular, dükkanı açtığımızı gördüklerinde. O süreçte çok iyi iş yaptık, insanlar birikimlerini altına çevirdiler. Şimdi diğer işler açılınca işlerimizde biraz azalma oldu. Tam bir dönüş sağlandı denemez. Kentte kısmi bir rahatlama var ama hala normale dönmüş değiliz. Kentte ticaret ve pazar hala açılmadı, bulamadığımız bir şeyi internetten alıyoruz. Kargolar çok yoğun, adeta ana baba günü.

Yeşilyurt Tecde caddesinde kaldırımlara kurulmuş, ön tarafı tamamen camekân ve konteyner şeklinde işyerlerinin kurulu oldukları, kimi esnafın bu işyerlerinde aktif çalıştıkları, bazı işyerlerinin ise boş oldukları görülmüştür. Bu durumun kentteki diğer bölgeler için de aynı olduğu, kent geneli yapılan gözlem ve incelemelerden

anlaşılmasıdır. Yapılan görüşmelerde bu işyerinde su ve elektrik sorunlarının devam ettiği öğrenilmiştir.

Yine Yeşilyurt'ta Tecde Mahaltesinde hasarsız olan binalarda insanların yaşamaya başladıkları aktarılmıştır. Daha çok lüks konut ve sitelerin olduğu Bostanbaşı'nda ise neredeyse hiç bir binaya girilmediği, binaların büyük bir kısmının hasarlı ve yıkılacak derecede olduğu, yıkılacak olan binalardan eşyaların taşındığı ve kapı-pencerelerin ise söküldüğü izlenmiştir.

Aynı günün akşamı saat 21 civarı kentteki en merkezi parklardan birinin yer aldığı Mövenpick Hotel'in önündeki parka gidilmiştir. Burada ailelerin çocukları ile birlikte eğlendikleri, park içindeki cafelerden birinde canlı müzik çalındığı, etrafta yoğun bir kalabalık olduğu, bu durumun hayatın normale dönmeye işaret ettiğini göstermiştir.

Foto1: Malatya Tecde caddesinde konteyner işyerleri-09.08.2023

3.2. Enkazlar-Yıkımlar

Kent içi yapılan gözlem ve incelemelerde depremde yıkılmış veya ağır hasarlı yapıların bir kısmının enkazlarının kaldırıldığı, fakat yıkılmayı bekleyen yapı sayısının daha çok olduğu saptanmıştır. Kent içi ana cadde ve sokaklarda iş makinelerinin enkaz kaldırma faaliyetinde bulunduğu, fakat yıkım ve enkaz kaldırma işinin yeteri hızda ilerlemediği izlenimi edinilmiştir. Ayrıca yıkılmış olan yapıların yerine herhangi bir inşaat çalışmasının olmadığı görülmüştür.

Çarşı merkezdeki hükümet binasının tamamen yıkıldığı, etrafının çevrili olduğu gözlenmiştir. Girişteki görevliden izin alınmış ve eski bina yerine yeni hükümet binasının temelini kazıldığı görülmüştür. Hükümet binasının arka tarafında yıkılmış olan binaların enkazlarının kaldırıldığı fakat yıkılmayı bekleyen hasarlı yapı sayısının yoğunlukta olduğu saptanmıştır.

Foto 2: Malatya'da yıkım bekleyen binalar-09.08.2023

3.3. Konteyner Kentler ve Yaşam

Kent genelinde pek çok noktada ve farklı bölgelerde geçici konaklama statüsünde konteyner kentlerin kurulu olduğu, burada yer alan konteyner sayısının değiştiği öğrenilmiştir. Kentte tam olarak kaç konteyner kentin olduğu, buralarda kaç kişinin yaşadığı gibi temel istatistik bilgileri almak için AFAD il müdürlüğüne gidilmiştir. Müdürlük binası girişinde bir karmaşanın olduğu, yönlendirici personelin olmadığı izlenmiştir. Müdürlük içinde çeşitli birim ve şube müdürlüklerine gidilmiş, raporun amacı hakkında bilgi verilmiş ve kentteki mevcut konteyner kentler hakkında ilgili bilgiler istenilmiştir. Fakat her birim veya şube müdürü “bu benim işim değil, şuna gidin” demiş, işaret ettiği kişi veya birim ise başkasına yönlendirmiş, “Sinop ekibi” denilen birime 4 kez yönlendirme yapılmış, en son il müdürüne gidilmiş, fakat il müdürünün yerine olmadığı bilgisi sekreterinden öğrenilmiş ve hiç bir bilgi edinilmeden kurumdan dönmüştür. AFAD il müdürlüğünde kentteki barınma ile ilgili mevcut durum hakkında bir muhatap bulunamamış, il itfaiyesinin olduğu yerde koordinasyon kurulunun olduğu

öğrenilmiş, oraya da gidilmiş, fakat koordinasyon kurulunun artık orada olmadığı öğrenilmiştir.

Bostanbaşı'nda bir konteyner kent (Rönesans Holding Malatya Yaşam Kent-1) ziyaret edilmiş, burada bir depremzede ile beraber görevlilerle görüşülmüştür. Görevlilerden, buradaki konteyner kentte 868 konteynerin bulunduğu, 3287 kişinin kaldığı, bunlardan 110'unun engelli olduğu, down sendromu ve otizm engellilerin konteynerlerinin belli alanda oldukları öğrenilmiştir. Görevliler her bir konteynerin 21 metre kare ve klimalı olduklarını, burada kalan depremzedelere artık gıda kolisi verildiğini, sakinlerden elektrik ve su parası alınmadığını, bunun AFAD tarafından karşılandığını belirtmişlerdir. Aynı holding bölgesinde üç konteyner kentin daha olduğu (Kernek Anadolu Lisesi, Yaşam Kent 3 ve Yaşam Kent 4) öğrenilmiştir.

İlgili konteyner kentte yapılan gözlemlerde, etrafta pek kalabalığın olmadığı, tek tek çocukların olduğu, konteynerlerin üstünde çatı olmadığı, girişte küçük bir çocuk parkının olduğu ve konteyner kentin etrafının güvenli bir şekilde çevrildiği izlenmiştir.

Daha önce Bostanbaşı'nda lüks bir sitede yaşamış ve ilgili konteyner kentte kalan 76 yaşındaki erkek bir depremzede ile görüşülmüştür. Konteyner kentte yaşam ve mevcut durum hakkında şunları ifade etmiştir.

5 aydan beridir bu konteyner kentte ailemle birlikte yaşıyorum. Burayı bize kura ile verdiler, gazi olduğum için. Malatya'nın her yerinden burada olan insanlar var. Burada ne kadar kalacağımız belli değil... Kızılay gibi kurumlar kuru gıda paketi getiriyor ara sıra, yemekleri kendimiz pişiriyoruz. Artık sıcak yemek getirmiyorlar. Konteynerler 4 kişiliktir ama biz 6 kişiyiz, yerimiz oldukça dar. İki oda var, 21 metrekare. Mutfak var, tuvalet banyo bir arada... Halimizden memnun değiliz ama idare ediyoruz işte, ne olacağımız belli değil... Elektrik ve su ücreti vermiyoruz.

İlgili depremzede konteyner kentteki sosyal hayata dair olarak ise;

Kadınlar sürekli evdeler. Klima var ama hava yine de çok sıcak. Çocuklar da yakındaki parkta oynuyorlar sonra eve geliyorlar.

Foto 3: Malatya Bostanbaşı'nda bir konteyner kent-09.08.2023

3.4. TOKİ'ler-Yeni konutlar

Kentte deprem sonrası yeni yapılan TOKİ konut projelerinden biri olan Kayseri yolundaki İkizce deprem konutlarının inşaatına gidilmiş ve burada gözlemler yapılmıştır. Şantiye girişindeki görevliden, ilk etapta 2000 konut yapılacağı sonra da bu sayının artacağı, hali hazırda yapılan konutların kışa yetiştirileceği bilgisi edinilmiştir. Yapılan blokların kaba inşaatının bitme aşamasında olduğu, bazı blokların ise yeni inşa edilmekte olduğu görülmüştür.

Kentteki konut sorunu ve TOKİ'ler hakkında yapılan görüşme ve gözlemlerden, özellikle orta hasar olan binalara önce yıkım kararı verildiği, sonra bunların yıkımından vazgeçildiği, bu yapıların durumlarının ne olacağının hala tam olarak belirlenemediği bilgisi edinilmiştir.

TOKİ'ye başvurduk ama çıkıp çıkmayacağı belli değil. Orta hasar demek sana TOKİ yok demek. Orta hasarlılara güçlendirme için maddi destek veriliyor... Binamıza önce ağır hasar verdiler. Şimdi de ne olacağı belli değil. (Depremzede, erkek, 76 yaşında)

Kent genelinde ciddi bir konut sorununun olduğu bilgisi edinilmiştir.

Malatya'da şu an kiralık ev yok, olsa bile 15 bin liradan başlıyor. Hele ki güvenilir ev bulmak çok zor. (Depremzede, erkek, 76 yaşında)

3.5. Kentteki Suriyeliler

Kentte Suriyelilere dönük bir konteyner kentin olduğu, buna rağmen mahalle içinde bazı Suriyelilerin hala çadırlarda kaldığı, çadırların kaldırılması hususunda belediyenin ikazda bulunduğu öğrenilmiştir. Suriyelilerin mevcut durumu ve soruları hakkında Beydağı Mahallesi mahalle bakkalı işleten Suriyeli bir esnaf ile görüşülmüştür.

Beydağı Mahallesi diyorlar, buranın %80'i Suriyeli diğerleri ise Türkler. Çoğu Suriyeli artık evlerinde kalıyor, %5'i ancak çadırlarda kalıyor. Suriyelilere dönük bir konteyner kent var. Önce Türkleri konteyner kentlere yerleştirdiler daha sonra Suriyelileri... Buranın sahibi değil, misafiriz. Buradaki Suriyelilerin %70'i Arap %30'u Kürt. Buradaki Kürtler, Suriyelileri, bizi daha çok kabulleniyorlar. (Depremzede Suriyeli, erkek)

Suriyelilerin temel sorunlarına dönük olarak en büyük sorunun artan hayat pahalılığı, istihdam ve konut sorunu olduğu dile getirilmiştir.

Suriyeliler olarak temel sorunlarımız ekonomi, yani geçim ve konut sorunu. Konutu olmayan Suriyeli çok, olanlar da çok kalabalık evlerde yaşıyorlar. Kiralar bin ile dört bin arası değişiyor (müstakil ve gecekondulu evlerin)... Türkler bile memnun değil, Suriyeliler nasıl memnun olsun. Hayat çok pahalı... Suriyeliler inşaatta çalışarak geçiniyor... (Depremzede Suriyeli, erkek)

Deprem sonrası kentteki Suriyelilerin durumlarının daha da kötüleştiği, depremden sonrası yapılan yardımların ise oldukça azaldığı aktarılmıştır.

Depremden sonra durum daha da kötüleşti bizler için. Çünkü her şey çok pahalılaşti... Suriyelilere yönelik yapılan yardımlar çok azaldı. Kuru gıda paketleri artık neredeyse yok. Gidip yalvaracaksınız ki sana bir şeyler versin. ... (Depremzede Suriyeli, erkek)

Deprem sonrası kent dışına çıkan Suriyelilerin ise genellikle geri döndükleri izlenmektedir.

Deprem sonrası Malatya dışına giden Suriyeliler de geri geldiler. Suriye'ye giden de oldu ama onlar da tekrar geri geldiler. Çünkü orada hayat yok diyerek geri geldiler. (Depremzede Suriyeli, erkek)

4. KAHRAMANMARAŞ

4.1. Kente Dair Genel Gözlemler ve Sorunlar

10 Ağustos 2023 tarihinde Kahramanmaraş kenti merkezinin ana cadde ve bulvarları dolaşılmış, kente ilgili çeşitli gözlemlerde bulunulmuştur.

Kentte göze çarpan ilk hususlardan biri, kentin kuzey yani dağ eteğindeki kısımlarında ciddi bir yıkımın olmadığı, yıkılan yerlerin daha çok güney yani ova tarafı olduğudur. Özellikle "Maraş Çarşısı" bölgesinde ciddi bir yıkımın olduğu izlenmiştir.

Maraş Çarşısı bölgesinde çok yoğun bir trafiğin olduğu, araç park edilecek yer bulmanın bile oldukça zor olduğu görülmüştür. Bu bölgenin, kentte ticaretin en yoğun olduğu yer olması nedeniyle ciddi bir kalabalığın olduğu izlenmiştir. Yoğun kalabalık, deprem sonrası geri dönüşlere işaret etmektedir. Depremde tek katlı olan iş yerlerinin genellikle yıkılmadığı öğrenilmiştir. Yıkılmamış olan işyerlerinin neredeyse tamamının açık olduğu, ayrıca konteyner şeklinde daha modern yeni iş yerlerinin açık alanlara yapıldığı, bunların da işlev oldukları izlenmiştir. Kentteki insan ve araç yoğunluğu, ara sokaklar dahil çarşı-pazarın açık olması gibi hususlar, kentteki hayatın deprem sonrası normale dönmüş olduğuna işaret etmektedir.

Apartmanlara insanlar geçmeye başladı. Akşamları ışıklar yanıyor. Hayat normale dönüyor kentte... (konteyner kent görevlisi-2)

4.2. Enkazlar-Yıkımlar-TOKİ'ler

Ana caddelerde depremde yıkılmış veya ağır hasarlı yapıların enkazları kaldırılmış olmakla birlikte, kapı-pencereleri sökülmüş vaziyette yıkılmayı bekleyen yapı sayısının kayda değer miktarda olduğu gözlenmiştir. Özellikle çarşı tarafında ciddi bir yıkım olduğu, buradaki enkazların çoğunun kaldırıldığı ve enkaz kaldırma faaliyetlerinin yoğun bir şekilde devam ettiği izlenmiştir.

Kent merkezinden Pazarcık'a doğru giderken, Necip Fazıl Şehir Hastanesi'nin yakınında büyük bir TOKİ şantiyesinin olduğu, burada yeni yapılan konutların kaba inşaatının bitme aşamasında olduğu izlenmiştir.

Enkazları kaldırdılar şu an, ağır hasarlıları kaldırıyorlar. Kentte yıkım hala devam ediyor (konteyner kent görevlisi-1)

Diğer yandan depremde kaldığı evi yıkılan kiracıların yeni yapılacak konutlar ile ilgili hiç bir haklarının olmadığı, bundan ancak ev sahibinin yararlanabildiği aktarılmıştır.

Kiracıların sorunu var. Evi ağır hasarlı diyelim, bu kişi hiçbir haktan yararlanamıyor... Yani şöyle, kiracı olarak depremden önce kaldığı ev ağır hasarlı ise bu kişi hiçbir haktan yararlanamıyor ancak ev sahibi yararlanabiliyor. (konteyner kent görevlisi-2)

4.3. Konteyner Kentler ve Yaşam

Tıp Fakültesi'nin yakınında prefabrik ev şeklinde inşa edilen bir yaşam alanı ziyaret edilmiş, depremzede ve buradaki görevli kişiler ile görüşülmüştür. Burada yer alan prefabrik evlerin daha büyük ve bir ailenin barınma ile ilgili ihtiyaçlarına daha çok cevap verebilecek nitelikte oldukları izlenmiştir.

Kent genelinde evi ağır ve orta hasar olan depremzedelerin %90'ının konteyner kentlere yerleştirilmiş olduğu, burada kalan depremzedelerin, kuru gıda, mama, bebek bezi gibi temel ihtiyaçlarının AFAD tarafından karşılandığı aktarılmıştır. Yine depremzedelerin elektrik ve su faturalarının da AFAD tarafından karşılandığı öğrenilmiştir.

Konteyner kentlerde temel ihtiyaçların hepsi karşılanıyor, her şey fazlasıyla var... Geçen haftaya kadar da sıcak yemek veriyorduk. Ama artık kaldırıldı, herkes yemeğini kendisi pişiriyor...Depremzedelerin çamaşırlarını da biz yıkıyoruz.(konteyner kent görevlisi-2)

Kalınan konteyner kentlerde temel ihtiyaçların fazlasıyla karşılanmasının bazen su-istimale varacak derece olduğu bile ifade edilmiştir.

Geçenlerde bir depremzede baba bize gelip dedi ki siz niye benim bebeğime Aptamil mama vermiyorsunuz diye. Biz de ona dedik ki yani devletin verdiği mama desteği bu ve bunu kullanmak zorundasınız. Dolayısıyla depremzedelerin bazılarında bir şımarıklık da ortaya çıkmış durumda... Cumhurbaşkanı'nın aşırı derecede depremzedelerin arkasında olması vatandaşta bir şımarıklığa neden oluyor. (konteyner kent görevlisi-1)

İlgili konteyner kentte sosyal aktivite olarak pek çok faaliyetin yapıldığı, yapılan aktivitelerin daha çok kadın ve çocuklara yönelik olduğu izlenmiştir.

Konteyner kentimizde kreşimiz var. Çeşitli kurslarımız var, el sanatları, dikiş nakış kursları var, faaliyetler yoğun bir şekilde devam ediyor. Kütüphanemiz var. Bu faaliyetlere katılım yoğun bir şekilde devam ediyor, sosyal aktivitelerimiz hayli fazla. Kadınlara yönelik, özellikle çocuklar için park ve spor alanlarımız var, yani depremzedeler için sosyal aktivitelerimiz çok. (konteyner kent görevlisi-2)

Depremzede bir birey ile yapılan görüşmede, kalınan konteyner kentte hayatın normal olarak devam ettiği, bir evde olması gereken temel ihtiyaçlarının hemen hepsinin ilgili kurumlarca karşılandığı, sağlığa erişim konusunda herhangi bir sorun yaşamadıkları, İş-Kur (TYP-Toplum Yararına Programlar) kapsamında kalınan konteyner kentte çalıştığını ifade etmiştir.

Depremden sonra iki ay çadırda kaldık, beş aile olarak. Şimdi ise burada prefabrik bir evde çocuklarımla birlikte kalıyorum. Çocuklar ve hanım sosyal aktivitelere katılıyorlar. Hayat burada güzel geçiyor bizim için. Bu konteyner kentin tamirat ve tadilat işlerini yapıyorum, TYP kapsamında bu işe girdim... Sağlıkla ilgili herhangi bir sorunumuz yok. Çünkü tıp fakültesi hemen yanı başımızdadır. İnsanlar oraya gidip tedavi oluyorlar. Acil durumlarda ambulans konteyner kente geliyor. (Depremzede, erkek, 40'lı yaşlarda)

Konteyner kentte hayat normal seyrinde devam ediyor olmakla birlikte, depremin geride ağır bir fatura bıraktığı da anlaşılmaktadır.

Bu depremle birlikte biz 10 15 yıl geriye gittik. (Depremzede, erkek, 40'lı yaşlarda)

Diğer yandan konteyner kentlerde temel ihtiyaçlara erişim noktasında büyük bir sorun olmamakla birlikte, alan darlığı ve mahremiyet ihlalinin olduğu izlenmektedir.

Konteyner kentlerde yaşama ile ilgili olarak insanların dar bir alana sıkışmış olma sorunu var, mahremiyet olmuyor. (konteyner kent görevlisi-2)

Konteyner kentlerde yapılan psiko-sosyal destek faaliyetler hakkında, alanda çalışan bir psikologdan mevcut duruma dair bilgi alınmıştır. Deprem travmasının ilk zamanlar kadar yoğun olmadığı, psikolojik olarak insanların yavaş yavaş normale dönmeye başladıkları bilgisi edinilmiştir. Ayrıca kentteki psiko-sosyal faaliyetlerin daha çok konteyner kentlerde yürütüldüğü öğrenilmiştir.

İlk zamanlardaki kadar değil (psiko-sosyal sorunlar). Elbette deprem travması büyük çoğunlukla atlatıldı. İnsanlar psikolojik olarak normale dönmeye yavaş yavaş başladılar. Psiko sosyal destek faaliyetlerine ilgi ilk dönemlerdeki gibi yoğun değil. İnsanların daha çok depremden önceki sorunları devam ediyor, özellikle çocuk ve ergenlerle ilgili sorunlar devam ediyor. (Konteyner kentte görevli psikolog)

Diğer yandan konteyner kent çalışanları sadece depremedelerin değil, ayrıca çalışanlar olarak kendi sorunları olduklarını da ifade etmişlerdir. Bu konuda konteyner kentteki 4-5 görevlinin benzer sorunlardan mustarip oldukları, kendilerinin bu süreçte göz ardı edildiğini ifade etmişlerdir. Özellikle milli eğitimde öğretmen olan ve deprem bölgesinde görevlendirilen öğretmenlerin daha çok huzursuz oldukları, görevlendirilmelerinin mali olarak kendilerine hiç bir hak getirmediğini aktarmışlardır.

Çalışanların da ciddi sorunları var, yani deprem bölgesinde çalışanların. Şu an az hasarlı olan evlerimizi bile tamir edemeyecek durumdayız Çünkü hiç vaktimiz yok. Çalışanlar olarak sürekli bir meşguliyetimiz var, sürekli bir telaş içerisindeyiz. Uzun süre hiç izin almadan çalıştık. (Konteyner kent görevlisi-1)

MEB personeli olarak fazla çalışma ücreti almadık. Ama bizimle birlikte çalışan AFAD personeli aldı bu süreçte. Bizlerin de, biz çalışanların da birer depremzede olduğumuzu unuttular. (Konteyner kent görevlisi-2)

Kentteki Suriyelilerin durumu hakkında ise, zaten daha önce Suriyelerin kaldığı bir barınma merkezinin olduğu, onların burada kaldığı bilgisi edinilmiştir.

Kentteki Suriyeliler Antep yolu üzerindeki konteyner kentte onların zaten önceden barınma Merkezi vardı. (Konteyner kent görevlisi-2)

5. ELBİSTAN

5.1. Kente Dair Genel Gözlemler ve Sorunlar

10 Ağustos 2023 tarihinde Elbistan kent merkezine gidilmiş, görüşme ve gözlemler yapılmıştır. Kent merkezinde yapılan incelemelerde depremin yarattığı hasarın boyutunun fazla olduğu izlenmiştir. Yıkılan-yıkılacak bina sayısının çok olduğu, bazılarının enkazlarının kaldırıldığı, kentte yoğun olmayan bir enkaz kaldırma faaliyetinin ise devam ettiği izlenimi edinilmiştir.

Kentte deprem çok büyük bir yıkım meydana getirdi. Burası sonuçta depremin merkezidir. Burası bir ilçe olduğu için yıkım büyük bir kente göre çok göze batmayabilir, fakat kentte çok büyük bir yıkım meydana geldi. Kente binaların %70'e yakını neredeyse ya yıkıldı veya yıkılacak durumda. (Depremzede çevre aktivisti)

Kentte çarşı-pazarın olduğu bölgenin genellikle büyük bir yıkıma uğramadığı izlenmiştir. Burada yer alan yapıların çok katlı olmamasının buna neden olduğu aktarılmıştır.

Kent içindeki çarşının oldukça yoğun, iş yerlerinin açık ve kayda değer bir kalabalığın olduğu izlenmiştir. Fakat deprem sonrası kentin eski haline dönmediği, bunun uzun vadede mümkün olamayacağı aktarılmıştır.

Deprem sonrası Elbistan'da durum iyiye gidiyor denilebilecek bir durum yok. Gerek ticari hayat gerek insanı ilişkiler çok büyük bir darbe aldı depremle birlikte. (Depremzede çevre aktivisti)

Deprem sonrası hiçbir şey artık eskisi gibi değil. Gerek şehir içinde kalanlar olsun, gerek şehir dışına çıkanlar için olsun. (İnşaat mühendisi, enkaz ve yıkımda bilirkişi)

Kent genelinde yapılan görüşme ve gözlemlerde en büyük sorunun barınma sorunu olduğu ifade edilmiştir.

Şu an kente en büyük sorun barınma sorunu elbette. Bir kere konteynırlar cevap vermiyor. Hava şartlarını biliyorsunuz, çok sıcak. Yazın sıcaktan kavuracak, kışın da soğuktan donduracak derecede... Yazın konteynırda geçirmek ne kadar zorsa kışı geçirmek de o denli zor olacak. (Depremzede çevre aktivisti)

Kentte üç ayrı yerde konteyner kentlerin kurulduğu, bunun yanından imkanı olan kişilerin kendi arsalarına konteyner kurarak barınma sorununu giderme yoluna gittikleri anlaşılmaktadır. Ayrıca konteyner kentlerde hayatın uzun süre sürdürülebilir olmadığı da belirtilmiştir.

Bildiğim kadarıyla kente üç büyük konteyner kent var devletin kendi imkanları ile yaptığı. Bunlardan bir tanesinde sanırım 2500 konteyner var, diğerlerinde ise 300-400 olması lazım. En büyüğü Pınarbaşı mevkiinde yer alıyor bu konteyner kentlerin. Bunun dışında kendi arazisine veya bahçesine konteyner alıp yerleşen aileler de mevcut. (Depremzede çevre aktivisti)

Konteyner kentlerde yaşam çok zor, uzun vadeli sürdürülebilir değil. (İnşaat mühendisi, enkaz ve yıkımda bilirkişi).

Özellikle konteyner şeklindeki iş yerlerinin pek çok sorunla birlikte bir planlama dahilinde yapılmamış olmasının, kente adeta bir baraka havası verdiği ifade edilmiştir.

Kentte ticaret, esnafılık, istidam normale dönmüş değil. Adapazarı Belediyesi baraka dükkanlar, yani konteyner şeklinde burada kurdular. Şimdi bunlar gelişi güzel kaldırım kenarlarına bırakıldılar... Çünkü geçici olarak bırakılan bu baraka şeklindeki dükkanların daha programlı ve intizamlı bir şekilde yapılması gerekiyordu... Nerede boş bir arsa varsa, yıkılan binaların yerine... Bu baraka dükkanlarda su yok, elektrik yok, tuvalet yok. Elektrik bile bağlamadılar, esnafın kendisi elektrik bağlıyor... Yani bu tablonun açıkçası günü kurtarmak için yapıldığı belli. Yani bu durum geleceği açısından şehri öldürüyor. Yani bu şekliyle Elbistan bir baraka şehir hükmüne dönmüş durumda olacak. (Depremzede çevre aktivisti)

Kent genelinde sağlığa erişim hususunda ciddi sorunların olduğu aktarılmıştır. Deprem sonrası doktorlar başta olmak üzere sağlık çalışanlarının kenti terk etmesi ve yeni uzman doktorların gelmemesi, sağlık hizmetinin acil bir takım müdahaleler eliyle yürütülmesinin sağlık hakkı konusunda ciddi engeller teşkil ettiği anlaşılmaktadır.

Şu an kent genelinde sağlık hizmeti en kötü durumda, çünkü doktor yok, yani uzman doktor yok burada. Depremden sonra uzman doktorlar gittiler, depremin ilk zamanları doktorlara tayin isteme hakkı tanındığı için gittiler. Çünkü onlar da depremden oldular, onlar da bunu bir fırsat bilerek başka yere tayin çıkardılar. Kentteki hastanede sadece pratisyen doktorlar var, acil çalışıyor. İlçe merkezi 85.000 nüfuslu, potansiyel köyleri ile birlikte toplam nüfus 145 bin, ama doktor yok. (Depremzede çevre aktivisti)

Kentte farklı nüfus grupları arasında çeşitli kaygı ve endişelerin olduğu, çözüm bekleyen sorunlar olduğu sürece bu kaygı ve endişelerin devam edeceği izlenmektedir.

Kente kaygılar ve endişeler olarak üç şey söyleyebilirim. Bunlardan birisi esnaflar. Ticaret yapan insanlar oldukça tedirgin, yani geleceğini göremiyor. Esnafların tedirginliği çok açık, geleceğini göremiyor, bir belirsizlik hali var, önünü göremiyor... Esnaf kesimi böyle karamsar kaygılı ve tedirgin... Memur ise burada kalmak istemiyor. memur da diyor ki burada her şey bitti. Bir kere psikolojik travmaları var eşleriyle çocuklarıyla yaşıyorlar bunu... Sivil halk da imkanı olsa kentten gidecek, yani artık buradan adam olmaz, buranın imar olması uzun yıllar alacak diye öngöründe bulunuyorlar. Yeniden bir hayat

kurulması, deprem öncesi hayata dönülmesi çok zor, 20-30 sene veya daha fazla sürer, diye bir tahminde bulunuyorlar. (Depremzede çevre aktivisti)

Kent genelinde insanlarda deprem sonrası travmanın ve bun bağlı olarak ortaya çıkan bazı psikolojik semptomların hala devam ettiği anlaşılmaktadır.

İnsanlar ciddi anlamda depremden dolayı travmaya maruz kaldılar ve içine düştükleri depresyon hala devam ediyor. Yani bir iyileşme söz konusu değil, deprem sonrası travma hala devam ediyor... İnsanlar agresif ve öfkeli burada... Bir agresiflik içerisinde insanlar, yani toplumun psikolojisi değişti, bu hala devam ediyor. (Depremzede çevre aktivisti)

Kentteki Suriyelilerin durumuna yönelik olarak ise, Suriyelilerin kent çeperinde halen bir çadırlarda kaldıkları, yakın sürede kendilerine konteyner tahsis edileceği bilgisi edinilmiştir. Bunun dışında kent içinde yıkılmamış ama eski yapılarda Suriyelilerin bir kısmının barınmaya devam ettiği de anlaşılmaktadır.

Suriyeliler kentin hemen bitişiğinde yer alan bir yerde hala çadırda kalıyorlar hali hazırda. Bu çadır kentte Suriyeliler hala kalıyor, ama tahmin ediyorum ki yakın sürede onları da konteyner kente yerleştirecekler. Fakat şehir merkezinde barınakları ve evleri yıkılmamış olan Suriyeliler buralarda kalmaya devam ediyorlar. Mesela şu an karşımızda hazır olan şu binada Suriyeliler kalıyor (eli ile işaret ettiği bina yaşanılmayacak kadar köhne durumda). (Depremzede çevre aktivisti)

5.2. Enkazlar-Yıkımlar

Kent genelinde kapı-pencereleri sökülmüş ve yıkılmayı bekleyen bina sayısının yoğun olduğu gözlenmiştir.

Şu an kent merkezinde enkazlar kaldırılmış vaziyette. Ara sokaklarda ve kentin çeperinde enkazlar hala duruyor. Kentte bir enkaz kaldırma çalışması devam ediyor. İhalesi yapılmış iki binin üzerinde bina var, bunların Eylül-Ekime kadar yıkılması gerekiyor. Ama öncelik merkezde görüntüyü etkileyebilecek yerlere veriliyor. (Depremzede çevre aktivisti)

Yıkımlar konusunda dile getirilen önemli sorunlardan birini, enkazlardaki hafriyat demirinin ayrıştırılmasının yıkımın olduğu yerde yani kent içinde yapılması oluşturmaktadır. Özellikle demirin kent içinde hafriyattan ayrıştırılmasının ciddi sağlık sorunlarına neden olduğu aktarılmıştır.

Şehir içinde yapılan yıkımlarda bu demir ayrıştırması, yani yerinde ayrıştırma yapılması çok büyük bir sorun, insan sağlığına zarar verici bir husus. Yani demirin çıkarılması hususunda yapılan özeni deprem zamanı görmedik bu kepeçlerden. Yıkılan binalarda demirin ayrıştırılması esnasında hurda demir şehir dışına çıkartılıyor, molozlar ise ayrıyeten döküm sahasına taşınıyor. Bu ayrıştırma şehir içerisinde yapıldığı zaman, bu betonun özellikle asbest konusunda çok ciddi şikayet ediliyor. Hafriyat demirinin şehir içerisinde molozlardan ayrıştırılması sağlığa ciddi derecede zarar veren bir husus. Çok fazla toza ve atık maddeye maruz kalıyor insanlar. (inşaat mühendisi, enkaz ve yıkımda bilirkişi)

Binaların yıkılması konusunda yeterli iş makinesi yok. Yıllardır biz Elbistan olarak kömür santrallerinin havayı kirletmesinden çektik, şimdi ise binaların yıkılması esnasında

ortaya çıkan tozdan çekiyoruz, inşaatın tozundan çekiyoruz. (Depremzede çevre aktivisti)

5.3. TOKİ'ler-Mevcut Konutların Tadilatı

Elbistan kent merkezinden Göksun'a doğru giderken yolun sol tarafında büyük bir TOKİ konut şantiyesinin bulunduğu, burada yapılan binaların kaba inşaatının büyük bir kısmının bitme aşamasına geldiği görülmüştür.

Kentte 2-3 TOKİ şantiyesi var, konutlar yapılıyor. Birisi başlangıç, birisi %20'si, birisi ise %60'ı bitmiş vaziyette, kentin farklı yerlerinde. Bu TOKİ şantiyelerinden iki tanesi Kara Elbistan bölgesinde, diğeri ise Ketizmen Mahallesi'nde. (inşaat mühendisi, enkaz ve yıkımda bilirkişi).

Fakat depremde yıkılan konut sayısının fazla ve yeteri kadar yeni konutun yapılmasının ise kısa vadede çözülebilecek bir durum olmadığı belirtilmektedir.

Bir de insanlar tabii bu noktada çok yanlış yönlendirildi. Bilmiyorum, insanımızın böyle devlete bakışı çok farklı. Çok insan mesela depremden sonra sanki evinin anahtarı kendisine teslim edilecek diye bir algı içerisinde oldu. İnsanımızın kafasındaki siyasi mülhazalar da belki buna bir zemin oluşturdu. Ama sonra baktılar ki bu iş böyle değil. Dolayısıyla yersiz bir beklenti içerisinde oldular. Bu işin bir sene içerisinde bile olacak bir şey olmadığını insanlar gördüler. (Depremzede çevre aktivisti)

Ayrıca tamir edilebilecek derecede orta veya hafif hasarlı olan konutların tamir-tadilat maliyetlerinin deprem öncesine göre bir kaç kat arttığı ifade edilmiştir. Özellikle işçilik maliyeti olmak üzere, pek çok kalemde ciddi artışların olduğu, bu konuda belirli bir piyasanın olmadığı, dolayısıyla bu konunun su-i istimale açık olduğu anlaşılmaktadır.

Bayram sonrası orta hasarlı ve hafif hasarlı binaların onarımı için kent genelinde bir fiyat anormalliği var, iş fırsatçılığa dönmüş durumda. Fiyatlar 3'e 5'e katlanmış, bir denetleme yok. Ne belediye, ne de devletin diğer görevlileri bir şey yapmıyorlar bu konuda. Herkes kendi vicdanıyla ve kendi kararıyla karşı karşıya kalmış durumda. Artan fiyatlar nedeniyle hali vakti yerinde olanlar belki çok etkilenmiyor, diğerleri çok zor durumda. Evlerin tamir edilmesi, işçi maliyetleri filan çok yüksek noktada, insanlar çok büyük bir haksızlığa uğruyorlar... Tadilatı ve tamiratı yapılan binaların denetlenmesi çok ciddi yapılmıyor. (Depremzede çevre aktivisti)

Örneğin Eskiden bin liraya bulabildiğiniz bir işçiyi şimdi üç bin liraya zor buluyorsunuz. Mesela ev temizliğinden tutun inşaat ustasına kadar birçok kalemde ciddi bir fiyat artışı oldu. (inşaat mühendisi, enkaz ve yıkımda bilirkişi)

Diğer yandan orta hasarlı yapılara ne olacağı hakkında da belli bir politika olmadığı izlenmektedir. Deprem sonrası dönemde orta hasarlı binaların da yıkılacağı kararının resmi kurumlarca alındığı, sonra bundan vazgeçildiği, bu yapıların güçlendirilerek kullanılabilceği yönünde bir karar değişikliğine gidildiği deprem bölgesinde sıkça dile getirilen bir sorun olmuştur. Bu nedenle evi orta hasarlı olan depremzedelerin uzun süre evlerinin durumu hakkında bekledikleri anlaşılmaktadır.

Orta hasarlı binaların güçlendirilme çalışmalarına daha yeni izin çıktı. (Depremzede dış kliniği çalışanı)

Göksun; 10 Ağustos 2023 tarihinde Elbistan'dan Kahramanmaraş'a gidilirken Göksun ilçesinin yol üstü olması nedeniyle buradan geçilmiş fakat detaylı bir gözlem ve inceleme yapılmamıştır. Kentin girişine bir kaç km kala sağ tarafta büyük bir TOKİ konut projesinin olduğu, yapılan yapıların kaba inşaatlarının tamamen bittiği, çatılarının yapıldığı görülmüştür. İlçe merkezinde ana cadde üzerinde yıkılmış olan bina enkazlarının ise kaldırıldığı izlenmiştir.

Foto 4: Göksun'da yapılan yeni deprem konutları-10.08.2023

6. PAZARCIK

6.1. Kente Dair Genel Gözlemler ve Sorunlar

10 ağustos 2023 tarihinde depremin en etkili olduğu kentlerden biri olan Pazarcık'ta gözlemlerde bulunulmuş ve konteyner kentte kalan depremzede iki kişi ile görüşülmüştür.

Kent merkezinde büyük bir yıkımın olduğu göze çarpmıştır. Yıkılan binaların enkazlarının kaldırıldığı, yıkılacak olan binaların ise kapı-pencelerinin söküldüğü izlenmiştir.

İlçenin Gölbaşı çıkışının sol tarafında TOKİ şantiyesinin olduğu, burada yapılan binaların kimisinin kaba inşaatının bittiği, kimisine ise yeni başladığı görülmüştür.

TOKİ yapıyorlar, bir yerde yapıyor. Şu ana kadar yapılan binalar altı katlıdır, 1200 konut yapıldığını duydum. (Depremzede, erkek, 67 yaşında)

Kentte evi sağlam veya az hasarlı olan depremzedelerin yavaş yavaş evlerine geçmeye başladıkları aktarılmıştır.

Evi sağlam olanlar yavaş yavaş evlerine geçtiler. Evi yıkılanlar ise burada konteyner kentte kalıyorlar. Evi oturulabilir, tamir edilebilir olanlar da en azından bir kısmı geçmeye korkuyor. (Depremzede, erkek, 67 yaşında)

İlçede bariz olan barınma sorununun dışında, işsizlik ve ekonomi büyük sorunlar olarak tarif edilmiştir.

En büyük sorun işsizlik. Çoğu insan TYP kapsamında belediyede çalışıyor. Bu program da 6 aylıktır ve uzun vadeli işsizliğe çözüm olabilecek bir politika değildir. (Depremzede üniversite öğrencisi)

6.2. Konteyner Kentler ve Yaşam

Kentte üç konteyner kentin olduğu bilgisi edinilmiş, bunlardan en büyüğünün ilçe devlet hastanesini hemen yanından olduğu görülmüş ve burası ziyaret edilmiştir. Buradaki imkanların da diğer kentlerde görülen konteyner kentler ile benzer oldukları, 21 metrekare ve klimalı oldukları görülmüştür. Söz konusu konteyner kentte yüzlerce konteynerin olduğu, belli kısımlarında Suriyelilerin de yaşadıkları bilgisi edinilmiştir.

Bu konteyner kente taşınalı iki ay oldu, öncesinde dört ay boyunca çadırda kaldık. Bir evimiz yıkıldı, orta hasarlı olana da geçmeye korkuyoruz. Şu an kaldığımız konteyner kentte 1200 konteyner var... Devlet 20 gün önceye kadar da yemek veriyordu. Şimdi ise gıda kutusu, temizlik malzemesi gibi temel ihtiyaçlar veriyor, bu getirilen gıda kutusundaki temel ihtiyaçlar bize yetiyor... Konteyner kentte elektrik ve su parası vermiyoruz. (depremezede, erkek, 67 yaşında)

Diğer yandan konteyner kentlerde kalan ailelere dönük dağıtılan gıda paketlerinin kalabalık aileler için yeterli olmadığı, bunun da maddi olarak zorlanan aileler için ekstra bir yük doğurduğu anlaşılmaktadır. Daha önce dağıtılan sıcak yemeğin ise artık dağıtılmadığı görülmektedir.

Konteyner kentte gıda sıkıntısı var, çünkü kişi sayısına göre değil her bir konteynera aynı kutuyu veriyorlar. Dolayısıyla kalabalık ailelere bu dağıtılan kuru gıda kutusu yetmiyor. Sıcak yemeği, yemek dağıtımını kaldırdılar. Biz kendimiz de gıda almak zorunda kalıyoruz. Nüfusa göre değil haneye göre, yani konteynera göre birer kutu veriyorlar. (Depremzede üniversite öğrencisi)

Konteyner kentte kalan erkeklerin gündüzleri çalışıp akşam ise ailelerinin yanına geldikleri ve rutin bir hayatlarının olduğu aktarılmıştır. Fakat görüşülen depremezede gibi yaşlı kişiler için konteyner kentte hayatın hiç de normal olmadığı, yapılacak sosyal aktivitelerin yetersiz olduğu anlaşılmaktadır.

Hayat konteyner kentte zor geçiyor, daha doğrusu geçmiyor. İnsan sıkılıyor. Şurada (eliyle işaret ederek) asfaltta bir ağaç var, onun gölgesinde oturup akşama kadar yoldan geçen araçları sayarak günümü geçiriyorum. (Depremzede, erkek, 67 yaşında)

Kalınan konteyner kentte sağlığa erişim konusunda herhangi bir sorunun yaşanmadığı, konteyner kentin ilçedeki devlet hastanesinin hemen yanında kurulmasının sağlığa erişimi kolaylaştırdığı izlenmektedir.

Sağlık sorunu ile ilgili herhangi bir sorunla karşılaşmıyoruz. Çünkü zaten hastane burada. (Depremzede, erkek, 67 yaşında)

Diğer yandan ilgili konteyner kentte kalan Suriyelilere dönük negatif bir algının olduğu, Suriyelilere dönük bir dışlamanın da olduğu görölmektedir. Özellikle Suriyelilerin deprem sürecinde sorun çıkardıklarına dönük algının bunda etkili olduğu düşünölmektedir.

Kaldığımız konteyner kentte kalan Suriyeliler de var. Onlara nasıl konteyner verdiler bilmiyorum. Daha öncesinde çadırda kalıyorlardı Suriyeliler. Bunların, yani Suriyelilerin değil konteyner kentte Türkiye'de bile kalmalarını doğru bulmuyorum Çünkü çok sorun çıkarıyorlar. (Depremzede, erkek, 67 yaşında)

Foto 5: Pazarcık kent merkezinde yıkım bekleyen hasarlı bina-10.08.2023

7. ADIYAMAN

7.1. Kente Dair Genel Gözlemler ve Sorunlar

11 Ağustos 2023 tarihinde kentte geniş çaplı gözlemler ve çeşitli görüşmeler yapılmıştır. Kentin hemen her sokağında bir yıkımın olduğu gözlenmiştir. Kent merkezinde çarşı olarak tarif edilen bölgede yıkımın boyutunun daha çok olduğu izlenmiştir. Özellikle saat kulesi çevresinde yıkım daha fazla olmuştur. Yıkılmış olan

bina enkazları kaldırılmış olmakla birlikte, yıkılmayı bekleyen yapı sayısının oldukça fazla olduğu görülmüştür. Özellikle kentteki ana caddelerin üzerinde yıkılmayı bekleyen çok katlı yapıların yoğunlukta olduğu saptanmıştır.

Çarşı merkezde ciddi bir trafik ve insan yoğunluğunun olduğu, dükkânların işler vaziyette bulunduğu görülmüştür.

İnsanların gidecek başka bir yeri yok. Çarşı pazarda geze geze sonra eve dönüyorlar. (Depremzede sağlık çalışanı)

Deprem sonrasında medyada çokça yer alan yıkık haldeki belediye binasının enkazının kaldırılmış ve açık bir otoparka çevrildiği izlenmiştir.

Kentte temel ihtiyaçlara erişimle ilgili bir sorunun olmadığı fakat fiyatların hayli yüksek olduğu ifade edilmiştir.

Temel ihtiyaçları erişim ile ilgili bir sorun yok, fakat fiyatlar bir hayli yüksek. (Depremzede sağlık çalışanı)

Rapor kapsamında gözlem, inceleme ve görüşme yapılan diğer kentlere nazaran, Adıyaman'da daha çok gözlem yapılmış ve depremzede kişiye ulaşılmıştır. Burada yapılan görüşmeler derinlemesine yapıldığı için, deprem sonrası kentin durumu hakkında daha çok veriye ulaşılmıştır. Kent genelinde dile getirilen sorunların pek çoğunun, depremden etkilenen diğer yerler için de geçerli olduğu söylenebilir.

Barınma

Depremi yaşadığı diğer yerler gibi Adıyaman'da da en büyük sorun olarak barınma sorunu dile getirilmiştir. Depremde konutların büyük bir kısmın yıkılmış veya ağır hasar almış olması nedeniyle ciddi bir barınma krizi olduğu sıklıkla aktarılmıştır.

Şu an Adıyaman'da en büyük en büyük sorun barınma sorunudur. Barınma sorunu insanlığın kadim bir ihtiyacı yani. (Depremzede adli çalışan)

Çarşıya çıkınca bir canlılık var fark ediyorsun da konut alanında çok büyük sıkıntılar var. Adıyaman'da konutların yüzde yetmişinden daha fazlasında zaten oturulmuyor. (Depremzede sağlık çalışanı)

Yakın sürede eğitim kurumlarının açılacak olması ve buna bağlı olarak kente geri dönüşlerin zoraki beklenmesinin, barınma sorununu daha da derinleştirebileceği düşünülmektedir.

Şu anda Adıyaman'da deprem sonrasındaki en büyük sorun hala barınma sorunu. İl dışına gidip yurtlarda kalan vatandaşlarımız var, okulların yakın sürede açılacak olmasıyla bunlar geri dönmek isteyeceklerdir. Bunlar barındıkları yurtlarda çıkarılacaklardır. Fahiş ev kiralarından dolayı Adıyaman'a gelmek zorunda kalacaklar. (Depremzede gazeteci)

Ticaretin-Esnafın durumu ve istihdam

Depremde konutların dışında işyerlerinin de çok büyük hasar aldıkları veya yıkıldıkları görülmektedir. Yeme-içme gibi günlük temel ihtiyaçları karşılayan esnafın işler vaziyette olduğu izlenmekle birlikte, kent esnafının normale dönmemesinin uzun zaman alacağı aktarılmaktadır.

Depremde pek çok esnafımız dahi, kiminin pek çok iş yeri hasarlı, kiminin tamamen yıkılmış. Şimdi bu adamların zaten eski iş performanslarını yakalamaları mümkün değil, uzun bir zaman alacak. Şimdi çarşıda sadece esnaf olarak kebabçılar ve dönerciler var. Bunlar da işte halkın günlük yemek ihtiyaçlarını karşılıyor. (Depremzede gazeteci)

Depremden sonra kent genelindeki esnafın durumunun iyi olmadığı ifade edilmektedir. Buna çözüm olarak ise, gerek konteyner kentlerde dağıtılan gıda ve diğer ihtiyaç maddelerinin, gerekse de TOKİ gibi konut yapan kurumların, gerekli olan malzemeleri kent esnafından tedarik edilmesinin, kentteki ticareti canlandıracağı düşünülmektedir.

TOKİ mesela birçok malzemeyi Adıyaman'daki esnaftan almıyor. Ben yazan ve çizen biri olarak dedim ki şu Adıyaman'da tüketilen malzemeleri kentin esnafından alalım, en azından Adıyaman'ın esnafı bu şekilde ihya olacak, ayağa kalkacak. Adıyaman'da mesela şu kadar çay, şeker, oyuncak, temizlik malzemesi tüketildi, ama işte neredeyse tamamı İstanbul'dan, dışarıdan geldi. İnşaat malzemeleri de aynı şekilde. Bu niye Adıyaman esnafından alınmasın? AFAD, valilik... Neyse bedava dağıtıyor. Bedava dağıtılınca şimdi senin şekercin iş yapamıyor. Çay bedava dağıtılıyor, çay esnafın iş yapamıyor. Gıdayı bedava dağıtıyor, e gıda toptancı olan esnafın iş yapamıyor. Tamam, bu yardımlar ücretsiz dağıtılsın, dağıtılmasın demiyoruz. Ama bu yardımlar niye Adıyaman esnafından alınmıyor. Biz çok dile getirdik bu konuları ama bir çözüm üretilmedi. (Depremzede gazeteci)

Depremden sonra kent genelinde istihdamın yönünün değiştiği ve inşaat alanına kaydığı anlaşılmaktadır. Daha önce inşaat alanında çalışmayan kişilerin, depremden sonra inşaat işlerindeki kazancın yüksek olması nedeniyle, tamirat-tadilat işlerine kaydıkları izlenmektedir. İnşaatın, kent genelinde canlılık kazanan yeni bir istihdam sahası olduğu görülmektedir.

Adıyaman'ın en yoksulları şu an bir hurda topluyorlar, inşaatlardan şuradan. Hatta şu an eskiden toplamak için can attıkları pet şişeleri şu an toplamıyorlar. Adıyaman'da şu an az hasarlı evlerin %100'ü tadilata girmiş. Bunların hepsi usta arıyor, hep burada çalışıyorlar şu an. Dolayısıyla yeni bir istihdam alanı yaratılmış oldu depremden sonra. Şu an herkes elindeki işi bırakmış, fırıncılığı şoförlüğü ve benzeri, inşaatta tadilatta çalışıyor. (Depremzede adli çalışan)

Kamusal hizmetler

Kentteki kamu hizmetlerinin gerekli görevlerini yerine getirmedikleri, kamu kurumlarının depremden sonra halka hizmet sunma açısından yeterli düzeyde faal

olmadıkları, sıklıkla dile getirilen bir sorun olmuştur. Bu durum kamu kurumları açısından bir zaafa işaret etmektedir.

Yerel yönetim çok zayıf... Çarşı merkezde bile hala toz topraktan geçilmiyor, hizmetler oldukça kötü. Meyveci sebze bütünü bir esnaf hepsi iç içe, bir düzen yok. En azından şehir merkezine girdiğimizde doğru düzgün bir nefes almak istiyoruz. (Depremzede eğitimci)

Kentteki hiçbir kamu kurumu düzgün çalışmıyor, bir başı-boşluk var ortada. (Depremzede sağlık çalışanı)

Diğer yandan deprem sonrasındaki sorunların, kentteki kamu kurumları eliyle çözülemeyecek kadar makro sorunlar oldukları, bu sorunların ancak merkezi hükümet eliyle ve ciddi politikalar, planlamalar çerçevesinde çözülebileceği ifade edilmiştir.

Yerel yöneticisi, mülki idare amirleri, AFAD'ın, çevre şehirciliğin çok fazla yapabileceği bir şey yok. Yani bunlar şu anda molozları bile kaldıramıyor. Yani bu süreçte belediye başkanı ile görüşüldü, vali bey ile görüşüldü, müteahhitlerle görüşüldü, bakanlarla görüşüldü, bu sorun bile çözülebilmiş değil. Yani bu şehrin yerel dinamiklerle tekrar ayağa kalkması mümkün değil. Yerel dinamikler zaten üzerine düşeni yapıyor. Bu iş ancak merkezi idare ile çözülür. Yani onlar Adıyaman'da yaşanan depremin Hatay'da yaşanan depremden daha düşük bir deprem olmadığını anladıklarında, Adıyaman'a çok farklı bir şekilde bakacaklar. Biz devletin fiziksel olarak aramızda olmasını değil, işlevsel olarak Adıyaman'da olmasını istiyoruz. (Depremzede gazeteci)

Sağlık

Depremden sonra kentteki mevcut sorunlar ile ilgili en çok dile getirilen sorunlardan biri de sağlık sorunu olmuştur. Kentte tek hastane olarak eğitim araştırma hastanesinin olduğu, sağlık sorunu olan herkesin buraya gitmek zorunda kaldığı ifade edilmiştir. İlgili hastanede yönetimle ilgili ciddi sorunların olduğu, bazı polikliniklerden (kadın doğum gibi) sıra almak için önceki geceden gidip sıraya girmek gerektiği, hastanenin hasta yoğunluğunu kaldıramadığı, vb sağlığa erişimle ilgili çözüm bekleyen pek çok problemin olduğu aktarılmıştır.

Sağlık sistemi Adıyaman'da covid ile birlikte çöktü. Adıyaman'da şu an ikinci basamak hastane yok. Kente Tıp Fakültesi kurulmasıyla devlet Hastanesini direk araştırma hastanesi yaptılar... Sağlık sistemi işlevsiz halde, hastanede hoca bulamıyorsun, genellikle asistanlar hastalarla muhatap oluyor. Randevu alıp gidiyorsun, asla randevu aldığın doktor önüne çıkmıyor ama asla... Muayene olmak için sıra bulamıyorsun... Adıyaman'da kadın doğum bölümünde muayene olmak istiyorsan bir gün önceden akşam saat 10.00'da gidip sıraya girmen gerekiyor. Üstelik bu sıra doktorun sırası değil, sabahki sıranın sırasına giriyorsun... Diyelim bir bölümde 20 tane uzman doktor var fakat 4 tane poliklinik açılıyor, yani idarenin de doktorlara gücü yetmiyor... Daha çok poliklinik açılsaydı insanlar mağdur olmazdı. (Depremzede sağlık çalışanı)

Abi kolay tedavi yok. Zaten depremden önce de polikliniklere sıra alamıyordun. Sıra sorunu var, doktor sorunu var. (Depremzede adli çalışan)

Kentte su problemi

Deprem bölgesinde inceleme yapılan diğer kentlerden farklı olarak, kent merkezinde ciddi bir su probleminin olduğu sıklıkla aktarılmıştır. Depremde alt yapının zarar görmesi, üstelik yeni yıkımlarla birlikte su şebekesindeki aksamaların kent genelinde suya erişimde sorun doğurduğu ifade edilmiştir. Üstelik şebeke suyunun ne kadar içilebilir derecede sağlıklı olduğuna dair kaygıların da yoğun olduğu izlenmiştir.

Kente hem su yok hem altyapı problemi var hem de yaşanan depremle birlikte çok büyük su arızaları meydana geldi. Bu arızalar bir türlü giderilemiyor. Üstelik yeni yıkımlarla birlikte yeni su arızaları da ortaya çıkıyor. (Depremzede gazeteci)

Kentin suyunu içebilirsiniz diye resmi bir açıklama yapılmamış. İçme suyu sorunu var, kimi içiyor kimi içmiyor şebeke suyunu. (Depremzede eğitimci)

Kentteki Suriyeliler

Suriyelilerin bir kısmının kentte üçüncü çevre yolu denilen yerin yanında, 50-100 çadırılık bir çadır kentte kaldıkları bilgisi edinilmiş ve burası görülmüştür. Kent genelinde sadece Suriyelilerin çadırlarda kaldıkları ifade edilmiştir.

Çadırda sadece Suriyeliler kalıyor, benim bildiğim kadarıyla. (Depremzede adli çalışan)

Geri dönüşler

Deprem sonrası kent dışına göç eden depremezdelere bir kısmının geri döndükleri izlenmekle birlikte, geri dönmemiş olan bir kitlenin de olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle gidilen yerlerde kiraların yüksek olması ve kimi zaman dışlanmaların olmasının, kente geri dönüşü tetiklediği izlenmektedir. Diğer yandan konteynir kentlerin ücretsiz olmasının da geri dönüş için çekici bir faktör olduğu söylenebilir.

Deprem sonrası Adıyaman dışına göç eden arkadaşlarla konuşuyorum, kente geri dönmek istiyorum, diyorlar ki abi burada bize Suriyeli muamelesi yapıyorlar adeta. Tayin isteyip buradan gidip geri dönenler bile oldu, yani çünkü orada kiralar çok yüksek. Eskişehir'den geri dönen arkadaşım oldu. (Depremzede sağlık çalışanı)

Hırsızlık-Yağma olayları

Yapılan görüşmelerde deprem sonrası ve izleyen süreçte kentte çok ciddi hırsızlık ve yağma olaylarının olduğu aktarılmıştır. Özellikle kimsenin ikamet etmediği binaların/evlerin ve bir kısım işyerlerinin yağma-hırsızlık olayları ile yüz yüze kaldıkları ifade edilmiştir. Hırsızlık yapanların kent dışından gelen bireyler olduğu belirtilmiştir.

Depremin acısıyla birlikte insanlar yağmaladılar abi, yağmaladılar. İnsanların altınlarını çaldılar, dükkanlarını soydular. abi Adıyaman'da heykel diye tabir ettiğimiz bir yer var çarşıda, çarşı merkezi. Dükkanı yağmalanmayan cep telefoncu kalmadı. Beyaz eşyacılar, A101'ler, bakkallar şunlar bunlar. Yağmacılar evlere girdiler abi. Bizim arkadaşlar watsapp grubuna yazdılar, dediler ki hırsızlar bizim evimize girmişler... Çünkü adamın evi az hasarlı, adam kapısını kilitleyip İstanbul'a gitti, başka bir yere gitti. Bir de döndü ki ev eşyaları yok, kombi yok. (Depremzede adli çalışan)

Deprem döneminde dehşet bir hırsızlık ve yağma olayı oldu burada. Gece ışıklar yanmıyor evlerde, hırsızlar girip eşyaları çok çaldılar. Özellikle il dışından gelen çingeneler bu işi yaptılar. Bunlar gelip çadır kurdular kentin dışında ve burada hırsızlık yaptılar. (Depremzede gazeteci)

7.2. Kentte Hayat: Derin Belirsizlikler-Travmalar-Korkular-Endişeler

Kentte görüşülen depremzede kişiler, toplumda çok büyük bir belirsizlik halinin hakim olduğunu aktarmışlardır. İnsanların, özellikle gelecekte kendilerini tam olarak neyin beklediğini kestirememelerinin, derin bir belirsizliğe neden olduğu anlaşılmaktadır. Depremde can kayıplarının fazlalığı, yas sürecinin hala devam ediyor olması, atlatılmamış olan deprem travması başta olmak üzere pek çok hususun, insanlarda belirsizliği derinleştirdiği izlenmektedir.

Bir de insanlarda psikolojik olarak, yani sosyolojik olarak en büyük problem şu an belirsizlik, çok derin bir belirsizlik var yani. Belirsizlik insanları içten içe yiyip bitiriyor. Sen şimdi Adıyaman'da insanları göreceksin çarşı pazarda belki güldüklerini göreceksin ama içten içe psikolojik olarak, sosyolojik olarak deprem şokunu atlatamadılar... Biz, komşumuzun ineği öldüğünde bile üç gün üzüntü duyan insanız, bir amcanız ailece gitmiş, şey olmuşuz böyle, böyle tepkisiz kalmışız. Bu depremin verdiği şokla ilgili bir şey yani... (Depremzede adli çalışan)

Barınma başta olmak üzere deprem sonrası devam eden sorunların bir kısmının hala çözülememiş, üstelik bu sorunların ne zaman çözüleceğine dair bir öngöründe bulunmanın imkansızlığının, toplumda var olan belirsizliği pekiştirdiği izlenmektedir.

Depremzede bireylerin hem kendi hem de çocukları hakkında var olan tablonun dışında geleceğe dair bir öngöründe bulunamıyor oluşlarının, var olan belirsizliğin önemli bir parçası olduğu söylenebilir.

Bizim en büyük problemlerimizden bir tanesi şu an belirsizlik. Yani yarın, üç ay beş ay sonra kimse ne olacağını tam olarak bilmiyor. Depremin üzerinden altı ay geçti, hala bir öngöründe kimse bulunamıyor. Dolayısıyla bir belirsizlik durumu hakim. Şu an yaşadığımız travmayı biz atlatmaya çalışıyoruz ama belirsizliği mesela aşamadık. Mesela konteyner da kalan bir vatandaş ne zaman oradan çıkacağını bilmiyor, ne olsa çıkacağını da bilmiyor. (Depremzede gazeteci)

İnsanlar gerçekten gelecek endişesi yaşıyorlar, barınma konusunda özellikle. (Depremzede sağlık çalışanı)

İnsanlarda bir gelecek endişesi var. En büyük şey bu, belirsizlik. (Depremzede adli çalışan)

Depremi üzerinden altı ay geçmiş olmasına rağmen, deprem korkusunun hala aşılamadığı, kimi depremzedelerde her an deprem olacaktı hissinin güçlü olduğu, sıklıkla meydana gelen artçı sarsıntılarının depreme dair kaygıyı daha da tetiklediği anlaşılmaktadır. Yaşanılan kentin artık güven vermediği, ailelerin sürekli çocuklarını kollamak zorunda kaldıkları izlenmektedir.

Hala deprem olacak korkusunu, endişesini her an, her saniye yaşıyoruz. Altı ay geçti üzerinden. İşe gittiğimizde çocuklarımız evde kaldıkları için sürekli içimizde bir endişe, sürekli bir endişe yani... Çünkü biz depreme çok soğuk bir gecede ve karanlıkta yakalandık, o psikolojiyi atlatmak gerçekten çok zor. Şu an Adıyaman hiçbir zaman bize sağlam ve güvenilir bir kent olarak gelmiyor... Çocuklarımız bahçede oynarken veya balkonda otururken sürekli gözlerimiz onlarda. Sanki her an deprem olacaktı gibi kaygılıyız. Sevdiklerini kaybedenler, enkaz altında kalıp kurtarılanlar bu travmayı kolay kolay atlatabileceklerini düşünmüyorum. (Depremzede gazeteci)

İnsanlar tekrar deprem olacağından endişe ediyorlar. Yani en büyük korku bu zaten. Dün akşam gördüğümüz oldu (11 Ağustos 2023 günü saat 21 civarı Malatya'da 5.2 depremi kastediyor). Evleri az hasarlı ve orta hasarlı olup da evine geçenlerin içinde de bir korku var, çünkü evler güven vermiyor. (Depremzede adli çalışan)

Deprem sonrası süreçle ilgili aktarılan önemli kaygılardan biri de “ölüme alışmak” olarak tarif edilmiştir. Artık bir ölüm haberi alındığında buna normal bir durummuş gibi bir tepki verildiği, ölümün sıradanlaştığı görülmektedir. Depremde can kaybının çok yüksek ve hemen her ailede kayıpların olmasının buna sebebiyet verdiği söylenebilir.

Bence en büyük sorunlardan biri, ya insanlar ölüme alıştı. Yani adam diyor ki mesela işte diyelim ki H. S.'nin babası ölmüş. Allah rahmet eylesin deyip geçip gidiyor yani. Bir kişi ölmüş yani bir kişi ölmüşse (sorun yok)... Çocuklarında bir şey var mı, yok, sadece babası ölmüş. Tamam babası ölmüşse bir şey yok diyor. Ölüm Sıradanlaştı. Bu aynı zamanda insan hayatının da sıradanlaşmasına neden oluyor. (Depremzede adli çalışan)

Depremde yaşamı kaybedenlerin ardında kalan varisler arasında, mal ve servet paylaşımı konusunda ileriki süreçte bazı sorunların çıkabileceğine dair kaygı olduğu anlaşılmaktadır.

Varisler arasında mal paylaşımı üzerine ciddi sorunlar çıkabilir ileride. (Depremzede sağlık çalışanı)

Kentte var olan bir diğer kaygı ise, yapılacak olan konutların nasıl olacağı, üzerinde önceden yapı bulunan arsaların durumunun ne olacağıdır. Daha önceden çok katlı olan yapılara artık düşük katlı binalar yapılmasının hak kaybına sebep olacağı kaygısı izlenmiştir.

Diğer yandan eğitim çağında çocukları olan ebeveynlerde ayrı bir kaygının olduğu belirtilmiştir. Deprem sonrası eğitim sisteminde ciddi aksaklıkların bulunması, bazı

öğretmenlerin tayin istemesi gibi durumların, ailelerde, çocukların eğitimi hakkında ciddi endişelere neden olduğu görülmektedir.

İnsanların konutları ne olacak? Eskiden 7-8 katlı olan binalar beş katlı yapılırsa hak kaybı nasıl telafi edilecek? Kim kime ne kadar para verecek? Yıkılan binaların yerine nasıl binalar yapılacak, bu arsaları ne olacak, bunlarla ilgili bir belirsizlik var. İkincisi çocuklarının gelecek endişesi var. Yani okula gönderecekler ama çoğu öğretmen tayin aldı gitti. İyi öğretmen kalmamış, doğru düzgün nasıl bir eğitim alacakları belli değil. (Depremzede adli çalışan)

Görüşülen depremzedelerin dile getirdiği bir diğer kaygı da yıkılmayı bekleyen yapılar oluşturmaktadır. Bu yapılar kısa vadede yıkılmadığı sürece, buraların madde bağımlılarının kullanma alanları olacağı, bunun da ciddi bir risk faktörü olacağı aktarılmıştır.

Metruk binalar madde bağımlıları için kullanma alanı olacak. Bu da ayrı bir tehlike olarak duruyor önümüzde (Depremzede gazeteci)

Deprem sonrası travma, korku ve kaygıların üstesinden gelinmesi açısından kentte psikososyal destek hizmetlerinin verilmesine rağmen, bu hizmetin kendine hiç bir fayda sağlayamayacağı inancında olan depremzedelerin olduğu anlaşılmaktadır. Kaybedilen dostların, Adıyaman'ın eski yüzünün, yaşamını kaybedenler ile bir zamanlar takılan mekanlara gidildikçe adeta onların orada olacağı hissiyatının yerini hiç bir şeyin dolduramayacağı, dolayısı ile bu tarz hizmetlerin pek de bir işe yaramayacağı inancının da hakim olduğu izlenmektedir.

Kentte psikososyal destek hizmeti veren yerler var. Ben şahsen tabi bu tarz bir destek almayı hiç düşünmedim. Yani insanın hatıralarını nasıl unutturabilirler? Şimdi Nazım Hikmet'in bir şiirinde şöyle iki mısra var, saman sarısında diyor ki, "ancak ölümle unutulur anamızın yüzüyle şehrimizin yüzü". Biz bunun da ötesine geçtik. Ne anamızın yüzünü, ne arkadaşlarımızın yüzünü, ne de şehrimizin yüzünü unutmadık. Yani bir dostunuzla birlikte takıldığınız bir mekana gittiğinizde, onu zaten görür gibi oluyorsunuz ya da ismi geçtiğinde karşınızdaymış gibi ya da çıkıp gelecekmış gibi. Yani o psikososyal destek hizmetin en azından bir faydası olacağını, bir destek olacağını düşünüyorum, ama bunun da herkese olumlu bir katkısının olabileceğini düşünmüyorum. Bu şehrin eski halini unutabilmek ne kadar mümkünse bu travmadan kurtulabilmek de ancak o kadar mümkün. (Depremzede gazeteci)

7.2.1. Adıyaman: Sahipsiz ve yalnız kent

Görüşülen depremzede kişiler, depreminin en çok yıkıma neden olduğu kentlerden biri olmasına rağmen, Adıyaman'ın görmezden gelindiği, kentteki yıkımın boyutunun farkına ilk zamanlar varılmadığı, hatta ilk günlerde Adıyaman'ın isminin bile medyada çok geçmediği ifade edilmiştir. Bunun Cumhurbaşkanı tarafından bile kabullenildiği görülmektedir.

Depremde Adıyaman'ın şanssızlığı ne resmi makamlar ne de diğer kurumlar söylemedi üç gün boyunca. Bir anladılar ki ya Maraş ne. Hatay gibi olmuş kimsenin haberi yok. Sonra cumhurbaşkanı geldi, ya biz sonradan fark ettik, hakkınızı helal edin falan dedi. E tabii Adıyaman halkı da kadirşinastır. Adam dedi hakkınızı helal edin dedi. E bundan daha büyük bir erdem olabilir mi. Tekrar sahip çıktı, bağına bastı. (Depremzede adli çalışan)

Sonraki dönemlerde de medyanın Adıyaman'a vurgu yapmadığı, depremden en çok etkilenen kentlerle birlikte anılmadığı kaygısı aktarılmaktadır.

Medyada Adıyaman gündeme gelmiyor, sürekli Maraş ve Hatay. Burası görmezden geliniyor. (Depremzede eğitimci)

Adıyaman'ın, depremin en çok yıkıma neden olduğu bir il olarak değil de, depremden etkilenen iller arasında sayılmasının, kentteki kaybın ve yıkımın boyutunun farkına varılmamasına neden olduğu aktarılmıştır.

Bizim aslında en büyük problemimiz ya da yalnızlığımız, Adıyaman'ın sürekli 11 il arasında sayılmasıdır. Hatta depremin ilk zamanlarında Adıyaman sadece depremden etkilenen illerden biri olarak gösterildi. Depremin en çok yıktığı iller arasında Adıyaman yer almadı. Biz şaşırıyorduk o zaman. Acaba Adıyaman bu durumda ise ve sadece etkilenen illerden biri ise, acaba diğer iller ne durumdadır diye. Tabii biz sonradan diğer illerin çoğunu gördük. Sanırım deprem iki ilde yaşandı gerçek anlamda, biri Hatay ikincisi Adıyaman. Adıyaman'daki felaketin büyüklüğünün ben hala tam olarak anlaşılmadığını düşünüyorum... Şu an Adıyaman gerçekten kayıp kent olarak görülüyor. Hatay'dan bile Adıyaman'a gelen arkadaşlar Adıyaman'ı görünce, burada büyük bir felaketin olduğunu görünce adeta şok oluyorlar. Çünkü büyük bulvarı, çevre yolları üzerindeki binaları komple yok olan bir kent. Mahalleleri ile, sokak ve caddeleri ile birlikte yok olan bir kentten bahsediyoruz. (Depremzede gazeteci)

Kentin pek çok konuda göz ardı edilmesi halinin sadece kamu kurumlarınca değil, ayrıca yerel ve ulusal STK'lar tarafından da yapıldığı aktarılmıştır. Özellikle STK'ların Adıyaman'ı görmezden geldikleri, gündem yapmadıkları, en azından "geleceğin Adıyaman'ı nasıl olmalı" diye bir çaba içerisinde olmaları gerektiği belirtilmiştir.

Hem Adıyaman'daki STK'lar hem de ülkedeki diğer STK'lar bir araya gelip de geleceğin Adıyaman'ı nasıl olmalı, diye bir çaba içinde olmadılar. En azından yerel STK'lar bunu yapmalıydılar, ama kimse bir şey yapmadı. Bu bizim için üzücü bir durumdur. (Depremzede öğretmen)

Kente dair dile getirilen bir diğer kaygı ise, deprem sonrası Adıyaman'daki toplumsal yapının bozulması ve kent kültürünün yok olmasıdır. Deprem sonrasında Adıyaman'ın yerli ve eğitilmiş sakinlerinin kenti terk ettikleri, hatta bir kısmının Kanada'ya bile gittikleri ifade edilmiştir. Giden yerlilerin yerine ise kırsaldan gelenlerin yerleştiği, böylelikle kentin kırsallaştığı ve Adıyaman kent kimliğinin yok olmaya başladığı kaygısı aktarılmıştır.

Adıyaman kırsallaşıyor, köy oluyor. Yerliler, eğitilmişler göç ediyorlar. Hatta Kanada'ya bile gidenler var, bu ara en çok konuşulan mesele Kanada'ya göçtür. Adıyaman kendine

has kimliğini, toplumsal yapısını kaybediyor. Bundan endişeliyiz. (Depremzede öğretmen)

Gerek deprem esnası gerekse de sonrası süreçte kentte pek çok sorun yaşanmasının ve bu sorunların hala devam etmesinin nedeni "sahipsizlik hali" olarak adlandırılmıştır.

Özetle Adıyaman zaten sahipsiz bir memleketti. Bir de tam sahipsiz kaldı. Bir terk edilmişlik hali var kentte. Yani Malatya ile Maraş ile kıyaslandığında burası kıyaslanmaz bile. Yani Malatya'nın diyelim belli kanaat önderleri var, gidip vali ile yöneticilerle konuşabilecek konumda olan, ama Adıyaman'ın onlar bile yok. (Depremzede adli çalışan)

7.3. Enkazlar-Yıkımlar

Kentte yıkım ve enkaz kaldırma faaliyetlerinin çok yavaş ilerlediği sıklıkla vurgulanmıştır. Depremi üzerinden altı ay geçmiş olmasına rağmen, yıkılması ve enkazlarının kaldırılması gereken yapı sayısının çoğunlukla olduğu gözlenmiş ve görüşülen depremzedelerce aktarılmıştır.

Yıkım ve yapım işleri çok ağır ilerliyor. (Depremzede sağlık çalışanı)

Hasarlı binalar yıkıldıktan sonra, hafriyattan demirin enkaz alanında kaldırılmasının çok ciddi sorunlara sebebiyet verdiği aktarılmıştır. Bu durumun yıkımın yavaş ilerlemesi, kentte çok ciddi bir toz sorununa sebebiyet vermesi, gürültü gibi pek çok soruna sebebiyet verdiği aktarılmıştır.

Yasal olarak demirin hafriyattan ayrıştırılması işinin kent dışında yapılması gerekirken, bunun enkaz alanında yapıldığı, bu konuda bir denetimin olmadığı ifade edilmiştir. Ayrıca yıkım esnasında tozun engellenmesi için su kullanılması gerekirken, genellikle su kullanılmadığı aktarılmıştır.

Depremzede bir birey ile yapılan görüşmede, yanda yıkılan beş bloklu bir sitenin demirinin hafriyat alanında ayrıştırıldığı, yıkım esnasında su kullanılmadığı gözlenmiştir.

Şu an bizim evimizin yanında beş tane blok yapı ağır hasarlı olduğu için yıkıldı. 25 gündür hafriyatını kaldırmakla uğraşıyorlar. Önce yıkıyorlar, sonra kırıcılarla betondan demirini ayırıyorlar ve bu toz... toz... toz... Bakın görebilirsiniz kafanızı çevirdiğinizde (ilgili yerde devam eden yıkım faaliyetini gösteriyor). Abi sorun şu, bir, illaki bunun demirinin burada ayrılması icap ediyorsa bunun usulüne uygun sulama yapılarak yapılması lazım, sulama yapmıyor. Yani adam bir tane sulama tankeri getiriyor, sanki fotoğraf karesinde göstermek için getiriyor. Yani siz şimdi bu konuşmayı yaparken toz görüyor musun (evet). Peki sulama aracı görüyor musunuz, sulama aracı yok. Peki toz nereye gidiyor abi, toz insanların evine giriyor. Yani insanların her şeyi toz içinde kalıyor, elini neye atarsan toz... Yani insan sağlığına ve yaşamına değer verilen bir yer olsaydı öyle yapmaları gerekirdi. İnsanlar depremden kurtuldu tozdan ölecekler. Yani rantın

olduğu yerde insan hayatının değeri yoktur. Yani usulüne uygun yıkım yapmıyorlar. (Depremzede adli çalışan)

Kent içinde enkazlardan demirin ayrıştırılmasının asbest sorununu ortaya çıkardığı, bunun da sağlık açısından son derece riskli bir durum olduğu ifade edilmiştir. Üstelik hafriyat içindeki demir alındıktan sonra, kalan molozun uzun süre enkaz alanında bırakıldığı izlenmektedir. Bu durumun kenti adeta büyük bir çöplüğe çevirdiğine vurgu yapılmıştır.

Bu felaket bir asbest ortaya çıkıyor, bu ciddi sağlık sorunlarına yol açacak ileride. İçindeki demiri alıyor abi, molozu orada bırakıyor. O moloz 10 gün 15 gün 20 gün orada kalıyor, sonra gelip alıyor... Şu ana kadar bitmesi lazımdı üzerinden 6 ay geçti depremin. (Depremzede sağlık çalışanı)

Şu an kentteki en büyük sorunlardan birisi şehrin hala molozlardan temizlenmemiş olması. Demirlerin enkaz alanında ayrıştırılmasına bir çare bulunamadı, bu konu çokça gündeme geldi. İçişleri Bakanı Adıyaman'a geldi bu sorunun çözüleceğini söyledi, ama sorun çözülmedi... Molozların hala durması gerçekten çok büyük bir sıkıntı. Yani şehir adeta büyük bir çöplük haline gelmiş durumda. (Depremzede gazeteci)

Ayrıca kent içinde yıkım bekleyen yapıların etrafının güvenlik şeridi vb önlemler alınarak kapatılmamış olmasının da riskli bir durum olduğu aktarılmıştır. Bilhassa kalabalık olan yerlerde bu tarz güvenlik önlemleri alınmamış olmasının, daha da tehlike arz ettiği söylenebilir.

Çarşı içinde yıkım bekleyen binaların etrafı güvenlik şeridi ile kapatılmamış. Bunlar her an yıkılabilir, tehlike var. (Depremzede eğitimci)

Foto 6: Adıyaman'da, demiri enkaz alanında ayrıştırılan bir enkaz kaldırma faaliyeti-11.08.2023

7.4. Konteyner Kentler ve Yaşam

Depremi ciddi bir yıkıma neden olduğu diğer yerleşim yerlerinde olduğu gibi, Adıyaman'da barınma sorunu olan depremzedeler için konteyner kentlerin kurulduğu gözlenmiştir. Konteyner kentlerin dışında Suriyelilerin kaldıkları çadırlar ile prefabrik evlerinde barına için kullanıldığı anlaşılmaktadır. Fakat söz konusu barınma merkezlerinin yetersiz olduğu anlaşılmaktadır.

Deprem sonrası barınma sorunu kurulan konteyner kentlerle birlikte bir de Suriyelilerin daha önce barındırıldığı çadır kentlerle, bir de kurulan prefabrik kentlerle giderilmeye çalışılıyor. O kadar çok evi yıkılan ya da ağır hasarlı olan vatandaşımız var ki, mevcut konteynırlar veya prefabrik evler de buna yeterli gelmiyor. (Depremzede gazeteci)

Konteynırlar ile ilgili belli başlı sorunların olduğu aktarılmıştır. Öncelikle kullanılan malzemelerin uygun kalitede olmaması, küçük olmaları, bazılarında klima olmaması ve farklı konteyner kentler arasındaki nitelik farklılığı (konteyner kentler genellikle diğer kentlerin belediyeleri başta olmak üzere farklı kurumlar tarafından inşa edildikleri için, kalite ve barınma şartlarının-imkanlarının farklılaştığı anlaşılmakta) temel sorunlar olarak aktarılmıştır.

İnsanlar en çok sorun olarak konteynırların küçük, bazılarının işe yaramaz, bazılarının alalecele yapıldığını... Yaşamaya elverişli olmadığını dile getiriyor. (Depremzede adli çalışan)

Bazı konteynırlarda insanlar kendi imkanları ile klima taktı, hepsinde klima yok mesela. Konteyner kentler farklı kurumlar veya belediyeler tarafından kurulduğu için hepsinde şartlar eşit olmuyor. Dolayısıyla bazılarında eksiklikler daha fazla olabiliyor. (Depremzede gazeteci)

Kentte var olan su sorunun konteyner kentlerin de etkilendiği anlaşılmaktadır. Konteynırlara uzun süre su verilmemesinin temel ihtiyaçların (banyo, yemek yapma, wc gibi) yerine getirilmesi açısından ciddi eksikliklere neden olduğu tahmin edilebilir.

Binlerce kişinin kaldığı konteynırlarda su sorunu hala devam ediyor. On gündür su akmayan konteyner kent var. Düşünsene 10 gündür su yok. Şimdi bunu nasıl edeceksin. Yani çok sıkıntı var, sıkıntı büyük abi. (Depremzede adli çalışan)

Konteyner kentlerin kent merkezlerinde uzak kurulmasının temel ihtiyaçlara erişimde sorunlara neden olabileceği düşünülmektedir. İnsanların erişebileceği tüm ihtiyaçlar konteyner kentler tarafından veya orada bulunan işyerleri tarafından sağlanamadığı için, sakinlerin kent merkezine gelmek zorunda kaldıkları izlenmektedir. Fakat kent merkezi ile konteyner kent arasında yeteri kadar ulaşım aracı olmadığı, bunun da depremzedeler için bir problem olduğu ifade edilmiştir.

Çadır kentlerde ve konteyner kentlerde en büyük sorunlardan bir tanesi mesela şu an ulaşım sorunu. Ayrıca oradaki yiyecek ve içecek sorunu. Yeteri kadar market yok, işte

fırın yok. Oralarda binlerce insan yaşıyor ve bu insanlar ihtiyaçlarını temin etmek için şehre geliyorlar ama şehre de saatte bir minibüsle otobüs var. O bir saatte de 15-20 kişi bindiği zaman, işte siz bir saat beklemek zorunda kalıyorsunuz, dönüşte de yine aynı sorun var. (Depremzede gazeteci)

Kentteki bir konteyner kentin hak sahibi bir kişinin arsası üzerinde yapıldığı, bu kişinin ise “burada benim marketimden başka iş yeri açılmayacak” şartı ile arsasını tahsis ettiği, bunun da hizmet aksamasına neden olduğu belirtilmiştir. Temel ihtiyaçların erişiminin tekel mahiyetinde tek bir markete bağlanmasının ciddi bir su-i istimal olduğu söylenebilir.

15 bin kişinin yaşadığı bir konteyner kenti bir adamın arsası üzerine yapmışlar ve bu adam şunu şart koşmuş, “benden başka kimse buraya market açmayacak”. Düşünsenize, 15.000 kişinin yaşadığı bir yer bir tek markete bağlı ve markette sistem yok, köy bakkalı gibi çalışıyor. Bu hizmeti tekelleştirmiş olmaları büyük bir sorun. (Depremzede sağlık çalışanı)

Diğer yandan konteyner kentlerin kış aylarında kalanlar için ısınma başta olmak üzere pek çok sorun çıkaracağı anlaşılmaktadır.

Önümüz kış, o insanlar o soğukta ısınma sorununu nasıl halledecekler, çoğunda klima yok. Çoğunda işte tek göz ocak var, insanlar yemek yapma konusunda da sıkıntı yaşıyorlar. (Depremzede gazeteci)

Bir tasarruf aracı olarak konteyner kent

Konteyner kentlerde kira sorunu olmaması, bir takım temel ihtiyaç maddelerinin ücretsiz olarak dağıtılmasının, buraları cazip hale getirdiği anlaşılmaktadır. Masrafların minimum sevide olması nedeniyle, evi yıkılmamış veya alternatif kalacak yeri olan ailelerin bile konteyner kenti tercih edebildikleri aktarılmıştır. Dolayısı ile konteyner kentte kalmanın, kimi aileler için (kamu çalışanı gibi düzenli geliri olanlar mesela) bir birikim aracına dönüştüğü söylenebilir.

Yani adamın evi yıkılmamış ama yine de gidip konteyner kente kalıyor, yardım almak için... Şu an hala konteynerde şurada burada kalanların maaşları ceplerinde kalıyor, memur olanlar var, işçi olanlar var. Düşünsene bir adam evle ilgili temel masraflardan, kiradan, şuradan bundan kurtuldu. Adam çadırda kalıyor, çadırda kaldığı için 100 gram (altın) biriktiren ben tanıyorum. Abi tek tük değil yani, maaşlı çalışan geliri olan ve konteyner de kalan hemen herkes böyle. (Depremzede adli çalışan)

Yardım çok gidiyor. İnsanlar konteyner kentte şurada burada kalıyor, bir masrafları yok. Dolayısıyla birikim yapıyorlar. Benim bir kuyumcu arkadaşım var, diyor ki depremden sonra ki süreçte günlük altın satışımız bir kilodan daha fazla. Gelecek endişesi işin içinde girince, insanların kendilerini neyin beklediğini bilmedikleri için tasarrufa yönelmiş durumdalar... Evi olduğu halde konteyner kente gelip yerleşenler bile duyduk, yani tasarruf yapmak için. (Depremzede sağlık çalışanı)

7.5. TOKİ'ler-Kiralar-Tadilatlar

Kentin kuzeyinde, yüksek bir tepede TOKİ inşaatının yapıldığı görülmüştür. Yeni konutların yapıldığı söylenmekle birlikte, kamu mercileri tarafından halka bu konuda yeteri bilgi verilmediği aktarılmıştır. Deprem sonrasında, hükümet yetkililerince en kısa sürede yeni konutların yapılacağı teminatı verilmesine rağmen, depremin üzerinden altı ay geçmesine rağmen bu konuda yeteri yol alınamadığı ifade edilmiştir.

Yeni konutların yapıldığı söyleniyor ama ne kadar yapılıyor, kaç tane yapılıyor, bununla ilgili bir bilgi yok. Yani buna dair şeffaf bir bilgi yok topluma verilen. (Depremzede adli çalışan)

Bunlar bir yılda evi teslim etme vaadi verdiler, fakat altı ay geçmiş olmasına rağmen daha yıkım bile bitmemiş. (Depremzede sağlık çalışanı)

Ayrıca kente yakın bölgede yapılan konutların zemini çok sert olduğu için, dinamit patlatılarak temel yeri açıldığı, patlama nedeniyle halkta depreme dair panik oluştuğu, bazı binaların camlarının kırıldığı, kimi binalarda ise çatlaklar meydana geldiği ifade edilmiştir.

Yeni konutları yaparken dinamit patlatıyorlar. Tabi patlama şiddetiyle deprem olur diye halk tedirgin oluyor, korkuyor. Bu esnada bazı evlerin camları kırılıyor. Çatlak meydana gelen binalar bile var yani. (Depremzede öğretmen)

Deprem sonrası süreçte ortalama kira fiyatlarının aşırı derecede yükseldiği, kentte kiraların nerdeyse %500-600 civarında arttığı belirtilmiştir. Üstelik yüksek fiyata bile olsa sağlam ve güvenilir ev bulmanın oldukça zor olduğu dile getirilmiştir.

Diğer yandan ev tamirat ve tadilat, nakliyat, boya-badana vb işlerinin astronomik fiyatlara ulaştığı aktarılmıştır.

Efendim adam depremden önce 2000 lira boyadığı evi depremden sonra diyor ki 10.000 lira. Ve insanlar mecburen de veriyor bu parayı... Depremden önce kirası 2000 lira olan eve 8000 istiyor şu an ev sahipleri. (Depremzede adli çalışan)

Şu anda ucuzlamış olmakla birlikte, ilk başta ev taşıma ücretleri fahiş düzeylere çıkmıştır. Bu süreçte saati 10.000 liraya kadar çıkmıştı, şu anda ise 5-6 bin liraya bir ev taşınabiliyormuş. (Depremzede sağlık çalışanı)

Ev kiralari çok fahiş. Bu da çok büyük bir sorun. Evlerini onaracak olanların karşılaştıkları yüksek maliyetler apayrı bir sorun. Bugün kentteki çok az hasarlı bir evin onarım maliyeti bile 40-50 bin TL'yi bulabiliyor. Bu insanlar bu parayı bulamadıkları için de konteyner kentlerde yaşamak mecburiyetinde kalıyorlar. Çünkü konteyner kentlerde hayat daha ucuz. (Depremzede gazeteci)

Gelinen süreçte evi orta hasarlı olarak tespit edilenlerin ise daha farklı bir durumda oldukları anlaşılmıştır. İlk başta ağır hasarlı olarak tespit edilen bu evlerin yıkılacağı duyurulmuş, bunun üzerine hak sahipleri ya eşyalarını taşımış ya da evin içindeki tüm eşyaları ucuz bir fiyata satmışlardır. Fakat daha sonra bu evlerin bir kısmı orta

hasarlıya çevrilmiş ve onarılarak oturulabileceği duyurulmuştur. Böylelikle evi bu statüde olan pek çok hak sahibinin ciddi bir zarara uğradığı ifade edilmiştir. Özellikle bu konuda ciddi mağduriyetler olduğu aktarılmıştır.

Ayrıca evi orta hasarlı olan hak sahiplerinin tadilat için ilgili kurumlara bir proje sunmaları ve söz konusu proje kabul olduktan sonra tadilata başlayabilecekleri aktarılmıştır. Fakat bazı hak sahiplerinin bu tarz yasal prosedürleri takip etmeyerek, bireysel inisiyatiflerle evlerini tamir ettikleri belirtilmiştir.

Evi orta hasarlı olanlar zaten şu an beklemek zorundalar. Çünkü çevre şehirciliğin, AFAD'ın ve belediyenin kontrolünden geçmesi lazım sunacağı projenin, tadilat için sunacağı projenin kabul olması gerekiyor. Bunun için de senin performans değerlendirme analizlerinin uygun olması gerekiyor... Örneğin bu tarz yasal prosedürlere hiç takmayarak, bir usta tutup evini tamir edenler var. Bu da çok sağlıklı bir şey değil. Konut hakkında bana göre en büyük problem, ilk başta insanların evlerini ağır hasarlı gösterip, o insanlar da evleri ağır hasarlı olduğu için kelepirci fiyata, çok ucuz fiyata içindikileri sattılar. Bütün eşyalar ama, komple. Sonra ise bu evlerin bazılarını az hasarlı, bazılarını orta hasarlı dediler. Adam 10 bin lira 20 bin liraya sattığı malzemeleri şu an 500 bin liraya, belki bir milyona satın alamaz, böyle bir mağduriyet oluşturdular. Kapı, pencere, zemine kadar... İçindeki bütün eşyalarla, sattılar parkesine kadar. (Depremzede sağlık çalışanı)

8. GÖLBAŞI

10 Ağustos 2023 günü Gölbaşı ilçe kent merkezi görülmüştür. Kent merkezinde deprem nedeniyle yıkılan çok fazla bina ve iş yerinin olduğu gözlenmiştir. Yıkılan iş yerlerinin yerine esnaflar için camlı prefabrik iş yerlerinin tahsis edildiği, bu iş yerlerinin bazılarında esnafın aktif çalıştıkları, diğerlerini ise boş oldukları gözlenmiştir.

Kentten ciddi bir barınma sorunu olduğu için, insanların hala deprem korkusunu aşamamış olmalarına rağmen mecburen evlerine girmek zorunda kaldıkları izlenmiştir.

Bazı insanlarda deprem korkusu hala var. Barınma sorunu olduğu için insanlar mecburen binalara giriyorlar. (Depremzede eğitimci)

Şehir merkezinde yüzlerce konteynirden oluşan bir konteyner kentin olduğu, burada yer alan konteynirlerin bazılarının dolu bazılarını ise boş olduğu görülmüştür. Söz konusu konteyner kentin Suriyelilere tahsis edildiği bilgisi edinilmiştir.

Kent merkezinde birkaç konteyner kent var. Kent merkezinde olan konteyner kentte Suriyeliler kalıyor, başka konteyner kentler de var. (Depremzede, 60 yaşında)

Kentten temel ihtiyaçlara erişim noktasında bir sorun olmamakla birlikte, özellikle sağlığa erişim noktasında ciddi bir sorun olduğu, hastanede yeteri kadar doktor olmadığı ifade edilmiştir.

Kentte ciddi sağlık sorunları var. Doktorlar çok kalmıyor, gelen fırsatını bulunca hemen gidiyor. İyi doktor yok. Ciddi durumlarda Adıyaman'a gidiyoruz... Kentte marketler genellikle açık, temel ihtiyaçlara erişim konusunda bir sorun yok. (Depremzede eğitimci)

İlçeden en büyük sorun olarak işsizlik dile getirilmiştir. Ayrıca ilçe genelinde ciddi bir su sıkıntısının olduğu da ifade edilmiştir.

İlçede sadece çay ocakları açık. Başka iş yerleri genellikle açık değil. İşsizlik hat safhadadır. İlçede çok büyük bir su sıkıntısı var, su sorunu hala çözülmüş değil (Depremzede eğitimci)

Kentte hasarlı binaların yıkımında su kullanılmadığı, bunun da toz ve pisliğe neden olduğu aktarılmıştır.

Yıkım yapılırken su kullanmıyorlar. Çok toz ve pislik oluyor, tozdan duramıyoruz. (Depremzede, 60 yaşında)

Diğer yandan evi sağlam olmasına rağmen, sırf dağıtılan gıda yardımlarından yararlanmak için bile olsa bazı kişilerin konteynirlarda kaldıkları da aktarılmıştır.

Evi sağlam olduğu halde konteyner kente gidenler de var. Bu insanlar yardım almak için gidiyorlar, 15 günde bir gıda paketi veriyorlar. (Depremzede, 60 yaşında)

9. ÇELİKHAN

11 Ağustos 2023 tarihinde Adıyaman'dan dağ yolu kullanılarak Çelikhan'a gidilmiştir. Yol üstünde geçilen köylerde gözle görülebilen bir yıkıma rastlanmamıştır.

Çelikhan kent girişinde, sağ tarafta bir konteynir kentin olduğu görülmüştür.

Kent içi yapılan gözlemlerde, izlenebildiği kadarı ile hayatın normal seyrinde devam ettiği, yıkılan binaların enkazlarının ise kaldırıldığı görülmüştür.

Kentte deprem sonrası mevcut durum ve sorunlar hakkında görüşülmesi gereken depremzede eğitimciye telefonla ulaşılamamış, dolayısı ile yüz yüze görüşme yapılamamıştır. Söz konusu kişiden, daha sonra telefon vasıtasıyla genel olarak aşağıdaki bilgiler edinilmiştir.

-İnsanların normal hayatlarına yavaş yavaş döndüğü, herkesin işinde gücünde olduğu,

-İnsanların geleceğini öngörememeleri nedeniyle bir belirsizlik, tedirginlik ve karamsarlık halinin olduğu... İnsanların "halimiz ne olacak" diye bir endişe içerisinde buldukları,

-Kentte TOKİ tarafından yeni konutların yapımına henüz başlanmadığı,

-Kentte bir konteyner kentin olduğu, burada hijyen başta olmak üzere (ortak wc kullanımı gibi) pek çok sorunun olduğu... İnsanların bir kısmının gece konteynirde kalıp, gündüz evlerine geldikleri,

- Konteynırların adil dağıtılmadığı, evinin önünde 3-4 konteyner olan olduğu halde ihtiyacı olup da almayanların bulunduğu,
- Köylerle birlikte kent genelinde ortalama 700-750 ağır hasarlı yanının olduğu,
- Yerel yöneticilerin toplumdaki kopuk hareket ettikleri... Örneğin imkanları olduğu ve geçinebilecek halde iken, köyden ailelerin konteyner kente yerleştirildikleri ve bunun da devlete ciddi bir masraf olduğu,
- Konteyner kentte hala sıcak yemek dağıtıldığı,
- Kent genelinde yıkılması ve kaldırılması gereken enkazların yaklaşık %80'inin kaldırıldığı,
- Kentte temel ihtiyaçlara erişimde bir sorun bulunmadığı,
- Zor da olsa kiralık evin bulunabileceği... Depremden önce 1500-2000 lira olan evlerin 3500-4000 civarına çıktığı gibi temel bilgiler alınmıştır.

Foto 7: Çelikhan'da konteyner kent girişi-11.08.2023

10. SONUÇ VE ÖNERİLER

Depremi altıncı ayında, inceleme yapılan deprem bölgesindeki kentlerde (Malatya, Kahramanmaraş, Elbistan, Pazarcık, Adıyaman, Gölbaşı ve Çelikhan) mevcut durumun ve depremzedelerin sorunlarının genellikle ortaklaştığı saptanmıştır. Bu sorunlar ve sorunlara yönelik çözüm önerileri aşağıda sunulmuştur;

- ✚ En büyük sorun barınma olarak saptanmıştır. Her ne kadar tüm kentlerde konteyner kentler, prefabrik evler ve çadırlar (Suriyelilerin belli yerlerde kaldıkları) ile barınma sorununa çözüm bulunmuş/bulunmaya çalışıyor olsa da, bu tarz yerlerin geçici barınma yerleri oldukları bilinmektedir. Barınma sorununun

kalıcı bir biçimde çözülebilmesi için yapılan/yapılacak konut projeleri hızlandırılmalı ve depremzedelerin ihtiyacını karşılayabilecek sayıda konut yapılmalıdır.

- ✚ Deprem bölgesinde genel olarak oturulabilecek konut sayısının oldukça sınırlı olduğu, bu evlerin kiralarının oldukça yükseldiği, bazılarında ise deprem olur korkusu nedeniyle kimsenin oturmadığı izlenmiştir. Fakat ciddi bir barınma sorunu olması nedeniyle, az hasarlı/sağlam evlerde insanların yavaş yavaş yaşamaya başladıkları görülmüştür.
- ✚ Deprem bölgesinde, deprem esnasında yıkılan yapıların enkazlarının kaldırıldığı, ağır hasarlı yapıların yıkım işlemlerinin devam ettiği gözlenmiştir. Fakat yıkım bekleyen yapı sayısının daha çok olduğu, yıkım işinin istenilen hızda ilerlemediği, kimi kentlerde oldukça yavaş olduğu saptanmıştır. Ayrıca kent merkezlerinde kalabalık yerlerde yıkım bekleyen yapıların etrafının güvenlik şeridi ile çevrilmediği, bunun tehlike arz eden bir husus olduğu açıktır. Deprem bölgesinde yıkım bekleyen yapılar ivedi bir şekilde yıkılmalıdır. Bu konuda görevli kamu kurumları ile yıkım ihalesini alan kuruluşlar gerekli özeni göstermelidirler.
- ✚ Ağır hasarlı yapıların yıkımında gerekli özenin gösterilmediği, yıkım esnasında çoğunlukla su kullanılmaması nedeniyle çok fazla toz ortaya çıktığı, kentin/evlerin adeta toz-toprak içinde kaldığı sıklıkla aktarılmıştır. Yıkım esnasında ilgili kamu kurumları ciddi denetimler yapmalı, yasal prosedürler dahilinde yıkım yapmayan firmalara müeyyideler uygulanmalıdır.
- ✚ Ağır hasarlı yapılarla ilgili bir diğer sorun da yıkım yapılan alanda enkaz içindeki demirin ayrıştırılması olmuştur. Normalde enkaz içindeki demirin kent dışında ayrıştırılması gerekirken bunun enkaz alanında yapıldığı, bu durumun yasal olmamasına rağmen devam ettiği sıklıkla vurgulanmıştır. Üstelik demirin yıkım alanında ayrıştırılmasının ciddi sağlık sorunlarına sebebiyet verdiği/verebileceği açıktır. Bu hususta da ilgili kamu kurumlarından gerekli denetimleri yapmaları beklenmektedir.
- ✚ Depremde işyeri yıkılan esnaf için konteyner şeklinde portatif işyerlerinin kurulduğu, fakat bu işyerlerinin özellikle Malatya, Elbistan, Gölbaşı gibi kentlerde gelişigüzel boş yerlere kuruldukları saptanmıştır. Üstelik bu

işyerlerinde su, elektrik gibi sorunların olduğu ifade edilmiştir. Bu konuda ilgili esnafa destek sunulmalı, işyeri ile ilgili sorunlar giderilmeli, kentler “baraka kent” olmaktan kurtarılmalıdır.

- ✚ Deprem bölgesindeki kentlerde ticaretin canlanması ve esnafın iş potansiyelinin artması için, depremzedelere ücretsiz dağıtılan temel ihtiyaç malzemeleri kent esnafından alınmalıdır. Ayrıca TOKİ'nin de ulaşabileceği inşaat malzemelerini, ilgili kentte inşaat malzemesi satan esnaftan tedarik etmesinin, kentteki ticaretin canlandırılmasında ciddi katkı sağlayacağı düşünülmektedir.
- ✚ Deprem bölgesindeki konteyner kentler farklı kurumlar tarafından inşa edildikleri için, depremzedelere sundukları imkanlar farklılaşabilmektedir. Konteynırların genellikle 21 metrekare oldukları, bazılarında çatı ve klima olmadıkları izlenmiştir. Kış mevsiminin yaklaşması ile birlikte (bölgeden edinilen izlenime göre konteynırda kalanların büyük bir kısmının kışı burada geçireceği olmuştur), konteynır kentler kışa hazırlıklı bir duruma getirilmeli, bu konuda sakinlere ilgili kurumlarca gerekli destek sağlanmalıdır.
- ✚ Konteynır kentlerde kalan depremzedelerden su ve elektrik ücretinin alınmadığı saptanmıştır. Uygulama devam etmelidir. Ayrıca konteynırlarda kalan ailelere düzenli olarak verilen gıda ve temizlik paketleri, konteynırda kalan kişi sayısına göre verilmelidir. Kalabalık şekilde konteynırda kalan ailelerin, temel ihtiyaçların karşılanmasında sorunlar yaşayabilecekleri izlenmiştir. Diğer yandan buralarda kalan özel ihtiyaç sahibi kişilerin (bebekler, hamile kadınlar, yaşlılar, engelliler gibi) temel ihtiyaçlarının karşılanmasında gerekli hassasiyet gözetilmelidir.
- ✚ Deprem sonrası süreçte evi önce ağır hasarlı olarak saptanan fakat daha sonra orta hasarlıya çevrilen hak sahiplerinden bir kısmının ciddi zarara uğradıkları saptanmıştır. Bu kişiler, evleri ağır hasarlı dendiği için, evin içindeki tüm eşyaları (kapı ve parkeler dahil) sökmüş veya 10-20 bin lira gibi çok ucuz (hatta bazen bedava) bir fiyata satmışlardır. Fakat sonraki denetimlerde evleri ağır hasarlıdan orta hasarlıya çevrilmiş ve bu kişilerin evlerini onararak kullanabilecekleri söylenmiştir. Böylelikle evin içindeki tüm eşyaları söken hak sahipleri maddi olarak ciddi zarara uğramışlardır. Bu kişilerin zararları kamu kurumlarınca karşılanmalıdır.

- ✚ Gerek deprem anı gerekse de deprem sonrası yıkım faaliyetleri sunucunda özellikle Malatya, Adıyaman ve Gölbaşı'nda alt yapının ciddi zarar görmesi nedeniyle kent geneli suya erişim sorunu yaşandığı saptanmıştır. Bilhassa konteyner kentte kalanlar için suya erişim daha zaruri bir durum teşkil etmektedir. İlgili kentlerde, başta belediyeler olmak üzere, yerel yönetimler suya erişim sorununu çözmelidir.
- ✚ Bazı konteyner kentlerde depremzedeler için sosyal aktiviteler (çocuklar için kreş, kütüphane, hobi ve atölyeler, kurslar, parklar vb) daha yoğun iken, bazılarında bu tarz imkanların daha kısıtlı olduğu saptanmıştır. Konteyner kentlerin genellikle kent dışında olması nedeniyle, özellikle kadın, çocuk ve yaşlıların kentteki sosyal hayata dahil olabilmeleri kısıtlıdır. Bu gruplar için konteyner kentlerde sosyal aktiviteler yoğunluk kazanmalı ve aktivite çeşitliliği sağlanmalıdır.
- ✚ Konteyner kentlerin bazılarının kent merkezlerinden uzak olmaları nedeniyle, buralarda kalan depremzedelerin temel ihtiyaçlarını kent merkezinde karşılamak durumunda kaldıkları, fakat git-gel yapmada ulaşım ile ilgili ciddi sorunların yaşandığı saptanmıştır. İlgili belediyeler, konteyner kent ile kent merkezi arasında ücretiz ulaşım desteği sunmalıdır.
- ✚ Deprem öncesi kirada kalıp ama kaldığı ev hasar alan veya yıkılan kiracıların, yapılan yeni konutlarda herhangi bir hak sahibi olmadıkları ifade edilmiştir. Bu durumda olan ailelere, TOKİ tarafından uygun fiyata konuta erişim desteği sağlanmalıdır.
- ✚ Deprem sürecince işini kaybetmiş bir kısım depremzedenin TYP kapsamında yararlandırılarak iş edinildiği saptanmıştır. Bu kişilere tekrar TYP desteği sağlanmalıdır. Böylelikle depremden sonra işsiz kalan depremzedelere istihdam desteği sağlanmış olunacaktır.
- ✚ Deprem sonrası ortaya çıkan travmatik sorunların ve buna bağlı gelişen bir takım psikolojik semptomların deprem bölgesinde hala devam ettiği izlenmiştir. Her ne kadar konteyner kentlerde genellikle psiko-sosyal destek ekipleri olduğu, depremzedelere psiko-sosyal destek sunulduğu ifade edilmiş olursa da, sunulan desteğin içeriği ve niteliği hakkında endişelerin olduğu görülmüştür. Deprem bölgesindeki kentlerde, depremzedelerin kolay erişim sağlayabileceği,

nitelikli ve deneyimli meslek elemanlarının istihdam edildiği psiko-sosyal destek merkezleri kurulmalıdır.

- ✚ Deprem bölgesinde sadece depremzedelerin değil, özellikle konteyner kentlerde hizmet sunanlar başta olmak üzere, alanda çalışan personelin de ciddi sorunlar yaşadıkları saptanmıştır. İlgili personelin kolayca izin kullanamamaları, iş yüklerinin ağır olması gibi sorunlara sahip oldukları izlenmiştir. Bir diğer sorun ise, özellikle alanda çalışan öğretmenler başta olmak üzere, fazla mesai ücreti ödenmemesi, personelin mali haklarının verilmemesidir. Nasıl ki covid döneminde sağlık çalışanlarına ek ödeme yapıldıysa, deprem bölgesinde çalışan tüm personele hakkaniyetli ek ödemeler yapılmalı, hükümet bu konuda üzerine düşeni yapmalıdır.
- ✚ Deprem bölgesindeki Suriyelilerin barınma durumlarının değiştiği saptanmıştır. Geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin Kahramanmaraş (kendileri için önceden tahsis edilen barınma merkezi), Malatya, Pazarcık ve Gölbaşı'nda genellikle konteyner kentlerde kaldıkları; Elbistan ve Adıyaman'da ise çadırlarda/çadırkentlerde (en azından bir kısmının) kaldıkları görülmüştür. Çadırlarda kalan Suriyelilere ivedi bir şekilde konteyner kentler tahsis edilmeli, AFD başta olmak üzere, ilgili kurumlar sorumluluklarını yerine getirmelidir.
- ✚ Deprem bölgesinde özellikle Adıyaman (kentte sadece tek bir hastanenin olması, kadın doğum gibi bazı polikliniklerde muayene için önceki gecedeki sıraya girilmesi, hastane yönetimi ile ilgili sorunlar, yeterli poliklinik olmaması vb), Elbistan (deprem sonrası doktorların tayin istemesi, uzman doktor olmaması vb) ve Gölbaşı'nda (uzman doktor olmaması) sağlığa erişim konusunda ciddi problemlerin olduğu vurgulanmıştır. Söz konusu kentlerdeki sağlığa erişime dair sorunlar için Sağlık Bakanlığı ve ilgili diğer kurumlar gerekli adımları atmalıdır.
- ✚ Deprem bölgesindeki istihdamın yapısının ve yönünün değiştiği saptanmıştır. Daha önce esnafılık, şoförlük vb işlerde çalışan kişilerin, deprem sonrası inşaat işlerindeki kazancın yüksek olmasıyla birlikte, tamirat ve tadilat işlerine yöneldikleri izlenmiştir.
- ✚ Adıyaman başta olmak üzere, kentlerdeki kamusal hizmetlerin yetersiz olduğu, yereldeki kamu kurumlarının halka karşı üzerlerine düşen sorumlulukları yerine

getirmedikleri aktarılmıştır. Kentlerdeki sorunların ancak merkezi yönetim eliyle ve daha makro politikalar dahilinde çözülebileceği vurgulanmıştır. Diğer yandan ilgili kentlerde kamu bürokrasisinin hızlı işlemesi, depremzede ve hizmet sunanların ilgili kurumlarca ciddiyetle alınması gerekmektedir.

- ✚ Altı ay gibi bir süre zarfından sonra, kente geri dönüşlerin ciddi derecede arttığı, deprem bölgesindeki kentlerde yoğun bir kalabalık olduğu saptanmıştır. Özellikle gidilen kentlerde kira ve masrafların yüksek olması, konteyner kentlerde ise kira, elektrik, su, bir takım temel ihtiyaçların ücretsiz olmasının, geri dönüşler için çekici faktörler olduğu düşünülmektedir.
- ✚ Bilhassa Adıyaman'da, deprem anı ve sonrası süreçte ciddi hırsızlık ve yağma olaylarının yaşandığı sıklıkla belirtilmiştir. Her ne kadar yakın sürede bu tarz olaylara rastlanılmasa da, deprem bölgesinde bu tarz olayların yaşanmaması için güvenlik kurumları gerekli önlemleri almalıdır.
- ✚ Depremi hemen akabinde ve sonraki bir iki aylık süreçte, başta ulusal STK'lar olmak üzere, pek çok STK'nın çeşitli faaliyetlerde buldukları gözlenmiştir. Fakat gelinen süreçte, alanda çalışan STK sayısının oldukça azaldığı, STK'ların büyük çoğunun deprem bölgesinden çekildiği izlenmiştir. Nitekim kentlerde yapılan gözlem ve incelemelerde STK faaliyetlerine pek rastlanmamıştır. Bilhassa hak temelli çalışan STK'lar başta olmak üzere, yerel ve ulusal STK'ların deprem bölgesinde çalışmaları cesaretlendirilmeli, bu konuda hükümet gerekli desteği STK'lara sunmalıdır.
- ✚ Konteyner kentlerde kira sorunu olmaması, bir takım temel ihtiyaç maddelerinin ücretsiz olarak dağıtılmasının, buraları cazip hale getirdiği saptanmıştır. Masrafların minimum seviyede olması nedeniyle, evi yıkılmamış veya alternatif kalacak yeri olan ailelerin bile konteyner kenti tercih edebildikleri aktarılmıştır. Dolayısı ile konteyner kentte kalmanın, kimi aileler için (kamu çalışanı gibi düzenli geliri olanlar gibi) bir birikim aracına dönüştüğü söylenebilir. Diğer yandan, barınma sorunu olmadığı halde (örneğin evi sağlam olan) bu tarz bir hizmetten yararlananların su-i istimaline engel olunmalıdır.
- ✚ Deprem bölgesindeki kentlerde, toplumda derin belirsizliklerin olduğu, depremedelerin çeşitli nedenlerden dolayı korku, kaygı ve endişe içerisinde olmaları başta gelen sorunlardandır. Üstelik zaman geçtikçe bu sorunların daha

da arttığı söylenebilir. Toplumdaki derin belirsizlik, korku, kaygı ve endişelerin nedenleri şöyle sıralanabilir;

- Daha ne kadar konteyner kentlerde kalınacağıının, yeni konutların ne zaman teslim edileceğinin öngörülememesi ve buna bağlı ortaya çıkan belirsizlik hissi,
- İnsanların, gelecekte kendilerini neyin beklediğini öngörememeleri kaygısı,
- Esnafın deprem öncesi ekonomik durumuna gelememesi kaygısı, memurun sürekli tayin isteme tedirginliği, normal halkın “artık burası bitti”, 20-30 yıl kendine gelemez hissiyatı içinde olması,
- Depremın üzerinden altı ay geçmiş olmasına rağmen, deprem sonrası yaşam şartlarında pek bir değişimin olmaması,
- Meydana gelen artçılardan dolayı, sürekli olarak deprem tedirginliği içinde olunması, her an deprem olacağı korkusu,
- Üstesinden gelinmemiş, atlatılmamış olan deprem travması ve buna bağlı ortaya çıkan semptomlar,
- Yaşanılan kentin/evin hiç bir şekilde güven vermemesi,
- Eğitim alma çağında çocukları olan ebeveynlerin, çocuklarının eğitimleri hakkındaki kaygıları,
- Can kayıplarının fazlalığı nedeniyle ölümün sıradanlaşması hissi ve devam eden yas süreci (hatta kimisi için yasin tutulamaması),
- Özellikle daha çok Adıyaman’da görülen, bütün bir kent olarak sahipsizlik, terk edilmişlik ve yalnız bırakılmışlık duygusu.

